

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Ziņojums par Latvijas un Eiropas Savienības normatīviem aktiem profesionālās izglītības jomā

Autors: A.Līce

Šis materiāls ir veidots ar Eiropas Sociālā fonda un Latvijas valsts finansiālu atbalstu, projekta „LDDK administratīvās kapacitātes stiprināšana reģionos” (id.Nr.1DP/1.5.2.2.1./08/IPIA/SIF/002/02) ietvaros. 85% no projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību un 15% - Latvijas valsts ar Sabiedrības integrācijas fonda starpniecību.

Rīgā, 2011

© Latvijas Darba devēju konfederācija

Saīsinājumi un apzīmējumi

AIKNC – Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs
CEDEFOP – European Centre for the Development of Vocational Training (Eiropas Savienības profesionālās izglītības attīstības aģentūra)
EBTA – Eiropas Brīvā tirdzniecības zona
ECVET – European credit transfer system for vocational education and training (VET) (Eiropas kredītpunktu pārnese sistēma profesionālajai izglītībai)
EEA – Eiropas Ekonomikas zona
EKI – Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
EM – Ekonomikas ministrija
EQAVET – European Quality Assurance Reference Framework for VET (Eiropas kvalitātes nodrošināšanas ietvars profesionālajai izglītībai)
ES – Eiropas Savienība
ESF – Eiropas Sociālais fonds
FICIL – Foreign Investors Council in Latvia (Ārvalstu investoru padome Latvijā)
IeM – Iekšlietu ministrija
IKVD – Izglītības kvalitātes valsts dienests
INTSA – Izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome
ISCED – International Standard Classification of Education (UNESCO starptautiskā izglītības klasifikācijas sistēma)
IZM – Izglītības un zinātnes ministrija
KM – Kultūras ministrija
LBAS – Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
LDDK – Latvijas Darba devēju konfederācija
LM – Labklājības ministrija
MK – Ministru kabinets
NEP – Nozaru ekspertu padome
NTSP – Nacionālā trīspusējās sadarbības padome
PII – profesionālā izglītības iestāde
PINTSA – Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Apvienoto nāciju izglītības, pētniecības un kultūras organizācija)
VB – valsts budžeta
VIAA – Valsts izglītības attīstības aģentūra
VISC – Valsts izglītības satura centrs
VSS – Valsts sekretāru sanāksme

Satura rādītājs

Saīsinājumi un apzīmējumi.....	2
1. Ievads	5
2. Analīze	6
2.1. Latvijas profesionālās izglītības sistēmas vispārīgs apraksts	6
Profesionālās izglītības iekļaušanās kopējā Latvijas izglītības sistēmā	6
Profesionālās izglītības iestādes	7
Profesionālās izglītības klasifikācija.....	7
Profesionālās izglītības dokumenti	8
Profesionālās izglītības finansēšana	8
Eiropas Savienības struktūrfondu atbalsts 2007.-2013.gadam	10
2.2. Profesionālā izglītība skaitļos	10
Profesionālās izglītības iestāžu, audzēkņu, pedagogu un programu skaits	10
Prioritārās tautsaimniecības nozares un pirmkursnieku skaits attiecīgās profesionālās izglītības programmās 2010./11.m.g.	11
Audzēkņu skaita izmaiņas un profesionālās izglītības popularitāte skolēnu vidū	11
2.3. Būtiskākie Latvijas profesionālo izglītību nosakošie normatīvie akti un politikas plānošanas dokumenti	13
Izglītības likums.....	13
Profesionālās izglītības likums	13
Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013.gadam.....	14
Mūžizglītības pamatnostādnes 2007.-2013.gadam	15
Darba devēju organizāciju un to apvienību likums.....	17
Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes nolikums.....	17
Konceptija „Profesionālās izglītības pievilcības paaugstināšana un sociālo partneru līdzdalība profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanā”	19
Profesionālās izglītības iestāžu optimizācijas pamatnostādnes	21
Informatīvais ziņojums „Par profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību”	23
MK 2000.gada 27.jūnija noteikumi Nr.211 „Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu”	24
MK 2000.gada 15.augusta noteikumi Nr.276 „Mācību prakses organizēšanas kārtība”	25
IZM 2007.gada 14.marta kārtība Nr.15 „Izglītojamo uzņemšanas kārtība profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmās”	28
MK 2010.gada 18.maija noteikumi Nr.461 „Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību”	28
MK 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.146 „Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci”	29
MK 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.148 „Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība”	30
EM informatīvais ziņojums par prognozēm darbaspēka pieprasījuma un pieāvājuma atbilstībai vidējā termiņā	32
2.4. Būtiskākie Eiropas Savienības profesionālo izglītību nosakošie normatīvie akti, politikas plānošanas dokumenti un pozīcijas	35
Kopenhāgenas process.....	35
Kopenhāgenas deklarācija	36
Māstrihtas komunikē	36
Briges komunikē.....	37

CEFEFOP pētījums „Prasmju pieprasījums un piedāvājums Eiropā līdz 2020.gadam”	37
Ārvalstu investoru padomes ziņojums par duālu arodizglītības un apmācības sistēmu	38
Eiropas Komisijas paziņojums „Jauns stimuls Eiropas sadarbībai profesionālās izglītības un apmācības jomā, lai atbalstītu stratēģiju <i>Eiropa 2020</i> ”	38
BusinessEurope pozīcijas	39
2.5. Projekts „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana”	39
2.6. Vācijas profesionālās izglītības sistēmas analīze	42
3. Secinājumi un rekomendācijas	45
4. Izmantoto avotu saraksts.....	48
Publikācijas, normatīvie akti, politikas plānošanas dokumenti	48
Mājas lapas.....	49

1.Ievads

Profesionālā izglītība ieņem nozīmīgu lomu prasmju attīstībā Latvijā. Lai nodrošinātu turpmāku Latvijas tautsaimniecības eksportspējīgo nozaru izaugsmi, Latvijā būs vērojams pastiprināts pieprasījums pēc vidējās profesionālās izglītības un koledžas līmeņa izglītības beidzējiem. Lai nodrošinātu prasmju kvalitāti un aktualitāti darba tirgū, būtiski ir nodrošināt profesionālās izglītības kvalitāti un pievilcīgumu.

Šobrīd notiek Profesionālās izglītības reformas – gan strukturālā reforma, optimizējot profesionālās izglītības iestāžu tīklu, gan arī saturs reforma, kas uzsākta 2011.gada sākumā ESF finansēta projekta ietvaros. Šīm reformas balstās iepriekš izstrādātos un apstiprinātos politikas plānošanas dokumentos, kuru izstrādē piedalījās arī sociālie partneri.

Šajā ziņojumā tiek veikta normatīvo aktu, politikas plānošanas dokumentu, ieinteresētu organizāciju (it īpaši darba devējus pārstāvošu) pozīciju, uzsākto reformu un projektu, kā arī starptautiskas pieredzes analīze, lai identificētu nepieciešamos uzlabojumus profesionālajā izglītībā, novērtētu uzsāktās reformas un identificētu nepieciešamās korekcijas, kā arī lai sniegtu rekomendācijas uzlabojumiem profesionālās izglītības kvalitātes un pievilcīguma veicināšanai, lai nodrošinātu profesionālās izglītības ieguldījumu Latvijas tautsaimniecības un reģionālajā attīstībā.

2. Analīze

2.1. Latvijas profesionālās izglītības sistēmas vispārīgs apraksts

Profesionālās izglītības iekļaušanās kopējā Latvijas izglītības sistēmā

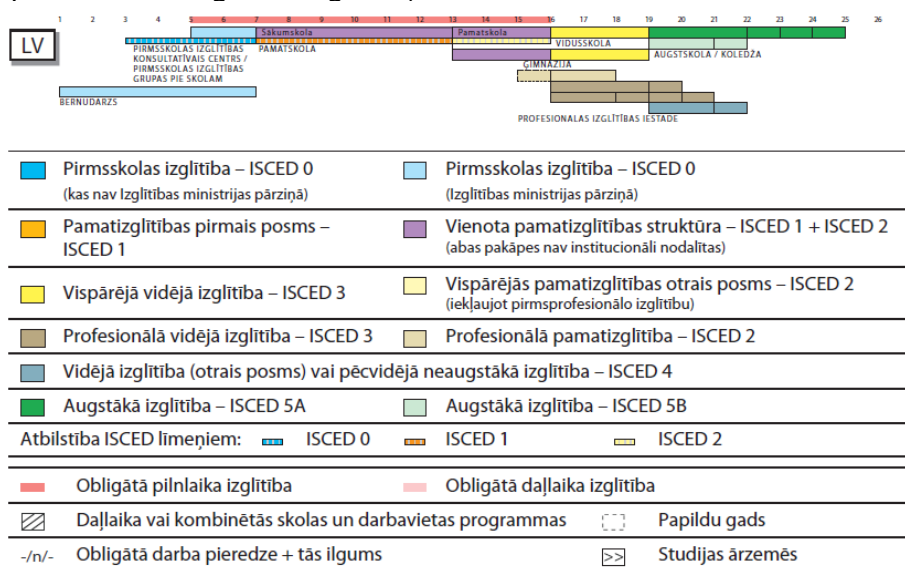
Latvijas izglītības sistēmas likumisko pamatu veido Izglītības likums, Vispārējās izglītības likums, Profesionālās izglītības likums un Augstskolu likums.

Izglītības likuma mērķis ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli. Formālā izglītība ietver pirmsskolas, pamatskolas, vidusskolas un augstākās izglītības līmeņus. Šo programmu apguvi apliecina valsts atzīts dokuments par iegūto izglītību un profesionālo kvalifikāciju (Eurydice, 2010, 28).

Profesionālā izglītība Latvijā dod iespēju pēc pamatskolas vai vidusskolas beigšanas turpināt izglītību un iegūt sākotnējo profesionālo kvalifikāciju, kā arī attīstīt spējas profesionālajā tālākizglītībā un iegūt tiesības turpināt izglītību augstākās izglītības iestādē.

Latvijas izglītības sistēmā ir noteiktas šādas **profesionālās izglītības pakāpes** (skat. 1.attēlu):

- 1) profesionālā pamatzglītība;
- 2) profesionālā vidējā izglītība;
- 3) profesionālā augstākā izglītība (1.līmeņa (koledžas izglītība) un 2.līmeņa profesionālā augstākā izglītība).

Avots: Eurydice.

1.attēls. Latvijas izglītības sistēma. Avots: Eurydice, 2010, 28.

Profesionālās izglītības sistēmā atkarībā no uzdevumiem ir noteikts šāds profesionālās izglītības veidu iedalījums:

- 1) sākotnējā profesionālā izglītība;
- 2) profesionālās ievirzes izglītība;
- 3) pieaugušo profesionālā izglītība.

Profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības programmu stratēģiskie mērķi ir šādi (Eurydice, 2010, 70):

- sagatavot izglītojamo darbībai noteiktā profesijā, veicinot viņa pilnveidošanos par garīgi un fiziski;
- attīstītu, brīvu, atbildīgu un radošu personību;
- veicināt zināšanu un prasmju apguvi, attieksmju veidošanos, kas izglītojamajam nodrošina otrā vai trešā līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu un sekmē viņa konkurētspēju mainīgos sociālekonomiskajos apstākļos;
- sekmēt izglītojamā pozitīvas attieksmes veidošanos pret līdzcilvēkiem un valsti, veicināt viņa pašapziņu un spēju uzņemties Latvijas pilsoņa pienākumus;
- radīt motivāciju profesionālajai attīstībai un tālākizglītībai un nodrošināt izglītojamajam iespēju;
- sagatavoties izglītības turpināšanai profesionālās augstākās izglītības pakāpē.

Latvijā, augstākās izglītības iestādēs iespējams apgūt augstāko akadēmisko izglītību (ISCED-97, 5A līmenis) un **augstāko profesionālo izglītību (ISCED-97, 5B un 5A līmenis)**, kā arī doktorantūras programmas (ISCED-97, 6 līmenis).

Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības mērķi ir:

- Sagatavot izglītojamo darbībai noteiktā profesijā, veicinot viņa pilnveidošanos par garīgi un fiziski attīstītu, brīvu, atbildīgu un radošu personību;
- Veicināt zināšanu un prasmju apguvi, kas nodrošina ceturtā līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu;
- Radīt motivāciju tālākizglītībai un sniegt iespēju sagatavoties, lai iegūtu otrā līmeņa profesionālo augstāko izglītību.

Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības stratēģiskie mērķi ir nodrošināt valsts ekonomikas, kultūras un sociālajām vajadzībām atbilstošas profesionālās studijas. Galvenie uzdevumi ir:

- Izglītēt piektā līmeņa profesionālās kvalifikācijas speciālistus tautsaimniecībai un valsts drošībai nepieciešamajās nozarēs, kā arī sekmēt to konkurētspēju mainīgos sociālekonomiskajos apstākļos un starptautiskajā darba tirgū;
- Īstenot nozarei raksturīgu padziļinātu zināšanu apguvi, kas nodrošina iespēju izstrādāt jaunas vai pilnveidot esošās sistēmas, produktus un tehnoloģijas un sagatavo jaunrades, pētnieciskajam un pedagoģiskajam darbam nozarē.

Profesionālās izglītības iestādes

Profesionālo izglītību var iegūt dažādās profesionālās izglītības iestādēs. Izglītības iestādes nosaukums atkarīgs no īstenojamās izglītības pakāpes un programmas īpatnībām:

- **arodskola** piedāvā daļēju vidējo izglītību, un tās pabeigšana nedod tiesības turpināt studijas augstākās izglītības iestādē (dažas arodskolas piedāvā pedagoģiskās korekcijas programmas, kurās ir iespējams arī pabeigt nepabeigtu pamatizglītību);
- **profesionālā vidusskola/ amatniecības vidusskola** pabeigšana dod tiesības turpināt studijas augstākās izglītības iestādē.

Profesionālās izglītības klasifikācija

Apmācību nozares profesionālās izglītības iestādēs atbilstoši Latvijas Republikas izglītības klasifikācijai ietver:

- vispārējo izglītību,
- humanitārās zinātnes un mākslu,
- sociālās zinātnes, uzņēmējdarbību, tiesības,
- dabas zinātnes un matemātika,
- inženierzinātnes un tehnoloģijas,
- lauksaimniecība,
- veselība un sociālā aprūpe,
- pakalpojumi (piemēram, viesnīcu un restorānu pakalpojumi, skaistumkopšana, transporta pakalpojumi, dabas aizsardzība, civilā un militārā aizsardzība).

Profesionālās izglītības iestādēs Latvijā iespējams iegūt apmēram 220 specialitātes. Ja students izvēlas mainīt specializāciju, iespējams, ka viņam nāksies sākt mācības no jauna, jo mācību priekšmeti var būtiski atšķirties.

Taču vispārējās izglītības priekšmeti var tikt pārskaitīti kā apgūti. Katrs šāds gadījums tiek izskatīts individuāli (Eurydice, 2010, 75).

Profesionālās izglītības dokumenti

Lai iegūtu valsts atzītus dokumentus par arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības iegūvi, skolēniem jāsaņem vērtējums (ne mazāks par 4 - gandrīz viduvēji 10 balļu vērtēšanas sistēmā) visos mācību priekšmetos, praktiskajās mācībās, kvalifikācijas praksēs, kā arī jānokārto valsts pārbaudījumi. Gan arodizglītības, gan profesionālās vidējās izglītības profesionālās kvalifikācijas eksāmenā izglītojamiem jāsaņem vērtējums – ne mazāks par 5 - viduvēji.

Ja izglītojamais izpildījis visas izglītības programmas prasības, bet nav nokārtojis profesionālās kvalifikācijas eksāmenu, viņš saņem tikai sekmju lapu.

Valsts pārbaudījumi arodskolās un profesionālās vidējās izglītības programmās

Arodizglītības programmā	- Kvalifikācijas eksāmens
Profesionālās vidējās izglītības programmās	- Kvalifikācijas eksāmens - Četri eksāmeni mācību priekšmetos atbilstoši izglītības programmai (tie paši centralizētie eksāmeni, kas vispārējā vidējā izglītībā)

Kvalifikācijas eksāmens sastāv no divām daļām: teorijas pārbaudījuma un praktiskā pārbaudījuma (Eurydice, 2010, 80.-81).

Profesionālās izglītības finansēšana

Valsts nepastarpināti pārrauga un nodrošina finansējumu arodskolām un profesionālajām vidusskolām, kā arī neuniversitātes tipa augstākās profesionālās izglītības iestādēm. Tiek paredzēts, ka reģionālajai reformai noslēdzoties, valsts pārziņā esošās arodskolas nonāks pašvaldību pārziņā. Kamēr skolas ir valsts pārziņā, tās saņem līdzekļus no atbildīgajām ministrijām, jo atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem profesionālās izglītības iestādes finansē to dibinātāji. Pašvaldību dibinātajām profesionālās izglītības iestādēm no valsts budžeta līdzekļiem tiek finansēta pedagogu darba samaksa un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Privātās profesionālās izglītības iestādes pilnā apmērā finansē to dibinātāji.

Izm padotībā ir 56 profesionālās izglītības iestādes (arodskolas, arodvidusskolas, profesionālās vidusskolas, tehnikumi), kā arī IZM ir valsts kapitāla daļu turētāja divās

kapitālsabiedrībās: VSIA „Bulduru Dārzkopības vidusskola” un VSIA „Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola”. IZM finansē sākotnējo profesionālo izglītību arī 11 koledžās un divās augstākās izglītības iestādēs – Latvijas Jūras akadēmijā (Jūrskola) un Rīgas Tehniskajā universitātē (Liepājas filiāles profesionālā vidusskola). KM padotībā ir 14, LM padotībā – 1 (Sociālās integrācijas valsts aģentūras Jūrmalas profesionālā vidusskola), leM padotībā ir 1 profesionālās izglītības iestāde (Valsts robežsardzes koledžas Robežsargu skola).

Tāpat šobrīd ir arī 5 pašvaldību profesionālās izglītības iestādes.

Skat.kopsavilkumu par profesionālo izglītības iestāžu finansēšanu 1., 2. un 3.stabulās.

1.tabula.

Profesionālās izglītības iestāžu skaits atbilstoši to dibinātājam 2009./2010.mācību gadā. Avots: IZM, 2010, 6. Informatīvais ziņojums „Par profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību”.

Rādītāji	IZM padotībā esošo PII skaits	Pašvaldī - bu PII skaits	KM padotībā esošo PII skaits	LM padotībā esošo PII skaits	leM padotībā esošo PII skaits	Privāto PII skaits
Koledžas	11					
PII**	60	5	14	1	1	4
Kopā	71					
Kopā	96					

2.tabula.

Profesionālās izglītības programmu finansēšanas avoti. Avots: IZM, 2010, 6. Informatīvais ziņojums „Par profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību”.

Profesionālās izglītības iestādes dibinātājam	atbilstoši	Pedagogu darba samaksa	Normējamās ¹ izmaksas	Nenormējamās ² izmaksas
Valsts profesionālās izglītības iestādes		VB finansējums	VB finansējums	VB finansējums
Pašvaldību profesionālās izglītības iestādes		VB finansējums	Pašvaldību budžeta finansējums	Pašvaldību budžeta finansējums
Privātās profesionālās izglītības iestādes		Privātais finansējums	Privātais finansējums	Privātais finansējums

¹ **Normējamās izmaksas** – komandējumu un darba braucienu izdevumi, samaksa par pakalpojumiem, energoresursiem un ūdeni, kā arī mācību līdzekļu, materiālu, inventāra un iekārtu iegādes un iekārtu modernizēšanas izdevumi

² **Nenormējamās izmaksas** – stipendijas, dienesta viesnīcas uzturēšanas izmaksas, rehabilitācijas pasākumi un ēdināšanas pakalpojumi personām ar invaliditāti, kvalifikācijas prakses organizēšanas izmaksas, izdevumi kultūrizglībai un sportam, kā arī darbinieku darba samaksa (alga un darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas).

3. tabula.

Izglītības un zinātnes ministrijas padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu skaits, finansēšanai dotācija no vispārējiem ieņēmumiem un izmaksas uz vienu audzēkni. Avots: IZM, 2010, 8. Informatīvais ziņojums „Par profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību”.

Mācību gads	Uzņemto audzēkņu skaits	Audzēkņu skaits kopā	Dotācija (lati)	Izmaksas (lati)
2007./2008.	12 082	34 389	50 098 601	1657
2008./2009.	12 118	34 134	54 569 900	1882
2009./2010.	10 010	32 296	42 540 894	1509

Eiropas Savienības struktūrfondu atbalsts 2007.-2013.gadam

ES struktūrfondu atbalsts tiek izmantots, lai finansētu:

- Stipendijas 25 000 profesionālās izglītības audzēkņiem;
- 5000 profesionālās izglītības pedagogu pilnveidi savā specialitātē un informāciju tehnoloģiju jomā;
- Nozaru kvalifikāciju sistēmas izveidi, 80 pamatprofesiju standartu izstrādi vai pilnveidi, 20 profesionālās izglītības pamatprogrammu izstrādi un pilnveidi un 35 tālākizglītības programmu pilnveidi (skatīt sīkāk 2.4.apakšnodalā „Projekts „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana””);
- 4 integrētu izglītības iestāžu izveidi;
- Īstenot 57 ēku renovācijas un rekonstrukcijas projektus, kā arī modernu tehnoloģiju iegādes projektus, kuros paredzēta arī 10 ēku pielāgošana personām ar funkcionāliem traucējumiem;
- 8 ieslodzījuma vietu profesionālo mācību priekšmetu kabinetu un darbnīcu modernizāciju (IZM, 2011. Faktu lapa par profesionālo izglītību).

2.2. Profesionālā izglītība skaitļos

Profesionālās izglītības iestāžu, audzēkņu, pedagogu un programu skaits

4.tabula.

Rādītājs	Skaits	Statuss uz:	Avots
Izglītības iestāžu skaits³	108	2008./2009.m.g.	IZM
	101	2009./2010.m.g.	IZM
	94	2010./2011.m.g.	IZM
Audzēkņu skaits	38 819	2008./2009.m.g.	IZM
	36 660	2009./2010.m.g.	IZM
	35 767	2010./2011.m.g.	IZM
Pedagogu skaits	4918	2008./2009.m.g.	IZM
	4250	2009./2010.m.g.	IZM
	4261	2010./2011.m.g.	IZM
Akreditētās izglītības programmas		2010.g. janvāris	Eurydice, AIKNC
Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas	9 (uz 2 g.) 144 (uz 6 g.)		

³ Tostarp koledžas, kas piedāvā vidējās profesionālās izglītības iespējas.

(koledžas programmas)			
Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas	2 (uz 2 g.) 57 (uz 6 g.)		
Profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas	16 (uz 2 g.) 160 (uz 6 g.)		
Profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas	3 (uz 2 g.) 101 (uz 6 g.)		

Prioritārās tautsaimniecības nozares un pirmkursnieku skaits attiecīgās profesionālās izglītības programmās 2010./11.m.g.

5.tabula.

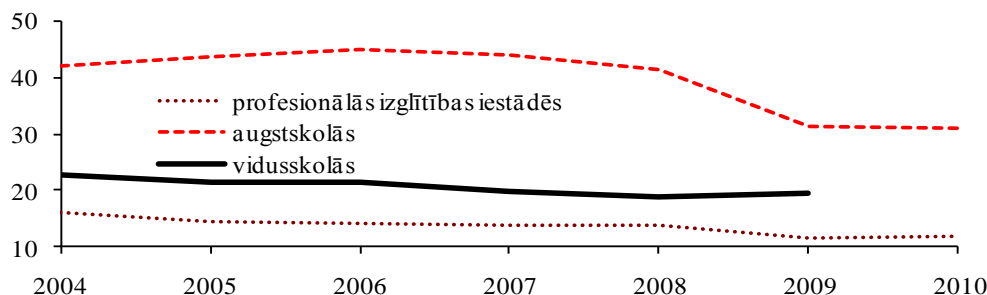
Avots: IZM, EM, avīze „Dienas bizness”.

Prioritārā nozare	Programma	Audzēkņu skaits	Īpatsvars (% no pirmkursniekiem)
Metālapstrāde	Mašīnzinības	1489	15.6
	Mehānika un metālapstrāde	399	4.2
IT	Datorzinātnes	535	5.6
Kokapstrāde	Kokapstrādes tehnoloģijas un izstrādājumu izgatavošana	436	4.6
Pārtikas ražošana	Pārtikas ražošanas tehnoloģijas un izstrādājumu izgatavošana	178	1.9
Elektronika	Elektronika un automātika	114	1.2
Ķīmija, farmācija, biotehnoloģijas	Ķīmijas tehnoloģijas un biotehnoloģija	82	0.9

Audzēkņu skaita izmaiņas un profesionālās izglītības popularitāte skolēnu vidū

Dalībnieku izglītībā skaita izmaiņas ir ievērojami ietekmējusi gan demogrāfiskā situācija, gan arī ekonomiskā lejupslīde.

Būtiski ir samazinājies bērnu skaits 13-16 gadu vecumā, tāpēc arī ievērojami samazinās pamatskolu beigušo skaits, kas savukārt samazina vidējās izglītības iestādēs uzņemto audzēkņu skaitu. Vidusskolu beidzēju skaitu šī demogrāfiskā bedrē ietekmēs pēc 2 gadiem, kas krietni samazinās potenciālo studentu skaitu (EM, 2011, 17).

2.attēls. Uzņemtie audzēkņi un studenti izglītības iestādēs, tūkst. Avots: EM, 2011, 18.

2009.gadā krīzes ietekmē krietni samazinājās pamatskolu beidzēju daļa, kuri izvēlējās mācības turpināt profesionālās izglītības iestādēs, kā arī to skaits, kuri neturpina mācības. Tomēr pēc gada situācija jau ir nedaudz mainījies un jaunieši atkal sāk vairāk domāt par mācībām profesionālās izglītības iestādēs un tajās pieauga uzņemto audzēkņu skaits.

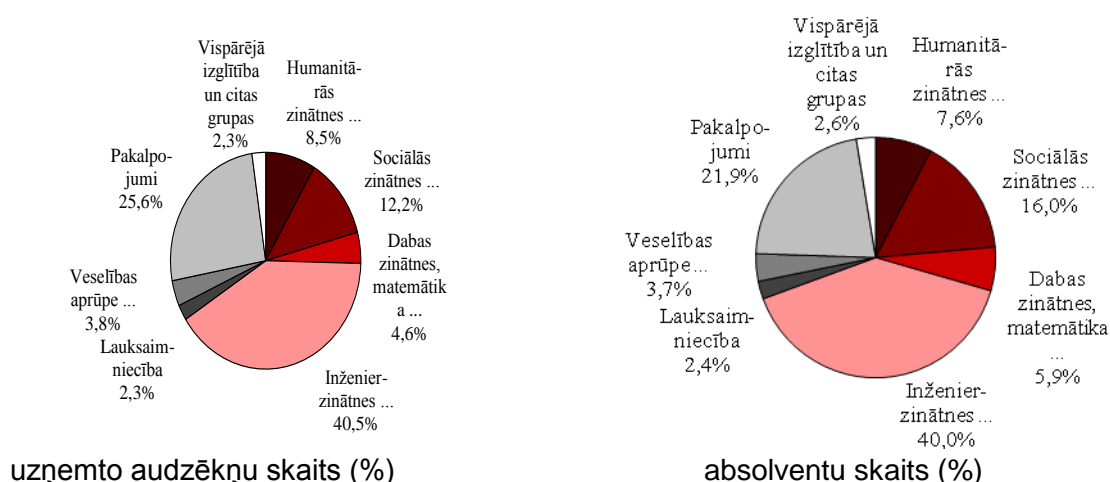
Savukārt vidusskolu beigušo starpā krīzes situācijā krietni samazinājās studiju uzsākušo skaits un mācības Latvijā pēc vidusskolas neturpina gandrīz trešdaļa vidusskolu beidzēju. Līdz ar to darba tirgū palielinās bez profesijas esošo jauniešu skaits (skat.6.tabulu) (EM, 2011. 18).

6.tabula.

Pamatskolu un vidusskolu beigušo turpmākā apmācība. Avots: EM, 2011, 18.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Pamatskolu beigušo skaits, tūkst., no tiem, %	34,8	32,9	33,1	32,1	29,9	28,2	25,1
... mācības turpina vidusskolās	65,7	65	64,5	62,1	62,7	68,4	...
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	29,6	29,9	30,4	30,4	32,7	28,1	...
... mācības neturpina	4,7	5,1	5,1	7,5	4,6	3,5	...
Vidusskolu beigušo skaits, tūkst., no tiem, %	17,8	16,5	19,7	20,9	20,7	20,3	20,1
... mācības turpina augstskolās un koledžās	70,0	74,2	73,1	74,4	75	66,4	...
... mācības turpina profesionālās izglītības iestādēs	7,5	4,3	3,2	2,8	2,8	2,3	...
... mācības neturpina	22,5	21,5	23,7	22,8	22,2	31,3	...

Augstskolās un koledžās 2010.gadā, salīdzinot ar 2008.gadu, nozīmīgi samazinājās sociālo zinātņu, komerczinātņu un tiesību tematiskās grupas studentu īpatsvars. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, lielāka daļa jauniešu uzsāka studijas inženierzinātņu un dabaszinātņu programmās, galvenokārt pateicoties iespējām studēt budžeta vietās. Šajā periodā ir samazinājies studējošo skaits maksas studijās. Skat.izglītojamo skaitu profesionālās izglītības iestādēs atbilstoši klasifikācijai 3.attēlā.

3.attēls. Audzēkņu skaita sadalījums profesionālās izglītības iestādēs pa izglītības tematiskajām grupām 2010.mācību gada sākumā. Avots: EM, 2011, 19.

2.3. *Būtiskākie Latvijas profesionālo izglītību nosakošie normatīvie akti un politikas plānošanas dokumenti*

Izglītības likums

Izglītības likums nosaka pamata izglītības sistēmas regulējumu, kas attiecas uz visiem izglītības veidiem, piemēram, tiesības uz izglītību un atšķirīgas attieksmes aizliegumu, izglītības pakāpes, izglītības veidus un ieguves formas, izglītības dokumentus un ārvalstīs izsniegto izglītības dokumentu atzīšanu Latvijā, kā arī apraksta izglītības sistēmas organizāciju un iesaistīto institūciju un personu kompetences un atbildības. Attiecībā uz profesionālo izglītību, Izglītības likums nosaka tās galvenos terminus:

- **profesionālā izglītība** — praktiska un teorētiska sagatavošanās darbībai noteiktā profesijā, profesionālās kvalifikācijas ieguvei un pilnveidei;
- **profesionālās ievirzes izglītība** — sistematizēta zināšanu un prasmju apguve, kā arī vērtīborientācijas veidošana mākslā, kultūrā vai sportā līdztekus pamatizglītības vai vidējās izglītības pakāpei, kas dod iespēju sagatavoties profesionālās izglītības ieguvei izraudzītajā virzienā;
- **profesionālā kvalifikācija** — noteiktai profesijai atbilstošas izglītības un profesionālās meistarības dokumentāri apstiprināts novērtējums;
- **profesionālā orientācija** — informācijas nodrošināšana par profesionālās izglītības un augstākās izglītības ieguves iespējām atbilstoši izglītojamo interesēm un spējām;
- **profesionālās kvalifikācijas dokuments** — dokuments, kas apliecina personas profesionālo kvalifikāciju un dod tiesības pretendēt uz konkrētai profesijai un kvalifikācijas pakāpei atbilstoša amata ieņemšanu vai attiecīgā sertifikāta saņemšanu darbam privātpraksē.

Profesionālās izglītības likums

Profesionālās izglītības likums nodrošina valsts profesionālās izglītības politikas īstenošanu un profesionālās izglītības sistēmas darbību, vadību un attīstību. Tas nosaka iespējas iegūt profesionālo kvalifikāciju, profesionālās izglītības pakāpes, profesionālās kvalifikācijas līmeņus, to ieguvei nepieciešamo izglītību, profesionālā izglītībā un profesionālās kvalifikācijas iesaistīto personu kompetenci, kā arī nodrošina Latvijas profesionālās izglītības un profesionālās kvalifikācijas salīdzināmību ar ārvalstīs iegūstamo profesionālo izglītību un profesionālo kvalifikāciju, radot iespējas izglītojamajiem turpināt izglītību ārvalstīs un konkurēt starptautiskajā darba tirgū.

Likums nosaka arī **darba devēju kompetenci** profesionālajā izglītībā – veicināt profesionālās izglītības attīstību. Darba devējiem ir tiesības:

- piedalīties konceptuālu jautājumu un normatīvo aktu projektu izstrādē profesionālās izglītības jomā, profesionālās izglītības stratēģijas un politikas veidošanā un īstenošanā, valsts pieprasījuma un nozaru attīstības virzienu plānošanā;
- sadarbībā ar valsts un pašvaldību institūcijām veikt darba tirgus izpēti un profesionālās izglītības attīstības virzienu plānošanu;
- piedalīties profesiju standartu un izglītības programmu izstrādē, profesionālās izglītības īstenošanā, izglītojamajiem nodrošinot nepieciešamos darba apstākļus mācību prakses vietās, kā arī piedalīties profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanā un vērtēšanā;
- piedalīties dažādu profesionālās izglītības attīstību veicinošu institūciju darbā.

Darba devēji šīs tiesības var realizējot caur dalību organizācijās (nozaru darba devēju asociācijās, LDDK) vai darba grupās, komitejās (piemēram, PINTSA).

2011.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi Profesionālās izglītības likumā, kas paredzēja kompetences centra statusu. Saskaņā ar Profesionālās izglītības likuma 15.¹ pantu profesionālās izglītības kompetences centra statusu ir tiesīga iegūt profesionālās izglītības iestāde, kura īsteno profesionālās vidējās izglītības programmas, kas dod iespēju iegūt trešo profesionālās kvalifikācijas līmeni, un papildus veic reģionālā vai nozares metodiskā centra, pedagogu tālākizglītības centra un ārpus formālās izglītības sistēmas iegūtās profesionālās kompetences novērtēšanas funkcijas. Profesionālās izglītības kompetences centra statusu piešķir un anulē MK saskaņā ar MK noteiktiem kritērijiem. Tāpat arī, likums nosaka, ka profesionālās izglītības iestāde, kurai ir piešķirts profesionālās izglītības kompetences centra statuss, ir tiesīga savā nosaukumā ietvert vārdus "profesionālās izglītības kompetences centrs". Profesionālās izglītības iestāde, kura ieguvusi profesionālās izglītības kompetences centra statusu, saņem valsts budžeta finansējumu reģionālā vai nozares metodiskā centra, pedagogu tālākizglītības centra un ārpus formālās izglītības sistēmas iegūtās profesionālās kompetences novērtēšanas funkciju veikšanai. Šos grozījumus bija nepieciešams pieņemt ne vēlāk par 2011.gada sākumu, lai 2011.gada valsts budžeta ievaros varētu plānot papildu finansējumu profesionālās izglītības iestādēm, kas būs ieguvušas kompetences centra statusu.

Darba devēju pozīciju skatīt sīkāk pie atsevišķi aplūkotajiem MK 2011.gada 22.februāra noteikumiem Nr.148. „Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība”.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013.gadam

I

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013. gadam tika apstiprinātas 2006.gada septembrī. Ņemot vērā Eiropas un nacionālajos politikas dokumentos noteiktās sabiedrības un izglītības attīstības vadlīnijas un iepriekšējās Izglītības attīstības koncepcijas 2002.–2005.gadam īstenošanas rezultātus, kā arī izglītībā ieinteresēto pušu ieteikumus, tās izvirza galvenos rīcības virzienus septiņu gadu laika periodam. Pamatnostādnēs īpaša uzmanība ir veltīta pirmsskolas un pamatizglītības kvalitātei, **profesionālās izglītības modernizācijai**, augstākās izglītības konkurētspējas paaugstināšanai, pedagogu darba kvalitātes uzlabošanai un mūžizglītības ieviešanai.

Galvenie mērķi:

1. Paaugstināt izglītojamo vispārējo zināšanu, vērtībuzglītības un dzīvesprasmju apguves kvalitāti.
2. **Nodrošināt tautsaimniecības attīstības vajadzībām atbilstošu izglītības piedāvājumu.**
3. Paplašināt izglītības iespējas dažādām iedzīvotāju grupām visos reģionos.
4. Stiprināt izglītības kvalitātes nodrošināšanas un vadības kapacitāti.

2.mērķa sasniegšanai tika izvirzīti šādi rīcības virzieni:

- karjeras izglītības pilnveide jauniešu motivētas un apzinātas tālākās izglītības iegūšanai un savas karjeras veidošanai;
- profesionālās izglītības sistēmas modernizācija un prestiža paaugstināšana;
- augstākās izglītības konkurētspējas uzlabošana;
- zinātnes un pētniecības lomas palielināšana augstskolās;
- darba tirgum atbilstošu praktisko iemaņu apguvei un mācību procesa nodrošināšanai nepieciešamās mācību un studiju materiālās bāzes pilnveide.

Tāpat arī tika plānots attīstīt profesionāli orientētas pieaugušo un neformālās izglītības sistēmu, kā arī uzlabot pedagogu tālākizglītības sistēmu un nodrošināt Pedagogu darba kvalitātes novērtēšanas un atbilstošas darba samaksas sistēmas. Mērķu sasniegšanai tika paredzēti ambiciozi rezultatīvie rādītāji par finanšu ieguldījumiem. Pamatnostādņu uzdevumi prioritārā secībā 2007.gadā, kopā tam paredzot 57 miljonus latu, bija:

- ieviest un apmaksāt skolotāja palīga pedagoģisko darbu, atbalsta nodrošināšanai skolēniem (1.-6.kl.) ar mācīšanās grūtībām – 7,6922 miljoni latu;
- uzlabot profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu sociālos apstākļus, palielinot stipendijas no 2007.-2010.g. vidēji līdz 20 latiem mēnesī; no 2011.-2013.g.- līdz 40 latiem, kopā 2007.gadam 4,3611 miljoni;
- sagatavot struktūras modeli studiju programmu sadalījumam atbilstoši lauksaimniecības vajadzībām un nodrošināt tā īstenošanu augstākajā izglītībā (veicināta doktorantūras attīstība – vismaz 200 jaunas maģistra studiju vietas gadā, vismaz 100 jaunas doktora studiju vietas gadā; vismaz par 300 studiju vietām gadā palielināts vietu skaits dabaszinātņu, inženierzinātņu, medicīnas un vides zinātņu jomās. Nodrošināts stipendiju fonda pieaugums vismaz par 5% gadā) – 20 miljonu latu.
- nodrošināt nepārtrauktu valsts investīciju piesaisti izglītības iestāžu sakārtošanā un modernizēšanā – 16,952 miljoni latu.

Finanšu krīzes ietekmē, kā arī prioritāšu maiņas dēļ pamatnostādnes zaudēja savu aktualitāti, tādēļ to darbības laiks tika saīsināts un plānota jaunu pamatnostādņu izstrāde. 2011.gada 10.maijā MK tika atbalstīti pamatnostādņu grozījumi, ar kuriem tika noteikts jauns nākošā perioda pamatnostādņu izstrādāšanas termiņš: „Izglītības un zinātnes ministrija sagatavo Izglītības attīstības pamatnostādņu 2012.–2015.gadam projektu un iesniedz to Ministru kabinetā”, kā arī noteikts jauns šo pamatnostādņu izvērtēšanas termiņš: „Izglītības un zinātnes ministrija gala novērtējumu par pamatnostādņu ieviešanu ietver Izglītības attīstības pamatnostādņu 2012.–2015.gadam projektā”⁴.

Mūžizglītības pamatnostādnes 2007.-2013.gadam

Mūžizglītības pamatnostādnes 2007.-2013.gadam tika apstiprinātas 2007.gada 23.februārī. Pamatnostādņu ilgtermiņa mērķis ir nodrošināt izglītību mūža garumā atbilstoši cilvēku interesēm, spējām un reģionu sociāli ekonomiskās attīstības vajadzībām.

Pamatnostādņēs noteiktais galvenais politikas rezultāts ir „**nodrošināts elastīgs un darba tirgus prasībām atbilstošs izglītības un apmācības piedāvājums un pieejamība**, kā arī lēmumu pieņemšanas koordinācijas uzlabošana”. Tiek noteikti arī precīzi rezultatīvie rādītāji attiecībā uz pieaugušo dalību izglītībā un apmācībā (paaugstināt līdz 12.3% līdz 2013.g.), personu bez vidējās izglītības vai profesionālās kvalifikācijas īpatsvars (samazināt līdz 14% 2013.g.), personu īpatsvars, kas pēc bezdarbnieku apmācībām iegūst darbu.

Pamatnostādņu īstenošanai netika paredzēti valsts budžeta līdzekļi, bet tika plānots izmantot struktūrfondu un ārvalstu finanšu līdzekļi.

Programma, "Rīcības programma "Mūžizglītības politikas pamatnostādņu 2007.-2013.gadam" ieviešanai 2008.-2010.gadam" tika apstiprināts 09.05.2008, tās darbības laiks noteikts līdz 31.12.2010.

⁴ MK rīkojums Nr.185 (prot. Nr. 29 9.§) „Grozījumi Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2007.–2013.gadam”.

Citu pasākumu starpā, programma paredz arī šādus pasākumus:

- **optimizēts profesionālās izglītības iestāžu tīkls un uzlabota tā materiāltehniskā bāze** (līdz 2012.g.);
- nodrošinātas **sociālo partneru tiesības piedalīties nacionālā līmenī lēmuma pieņemšanā par izglītības budžeta plānošanu**, kā arī pienākumi profesiju standartu un profesionālās sākotnējās izglītības programmu izstrādē un ieviešanā (līdz 2011.g., IZM atbildīgā, iesaistīta - PINTSA);
- pilnveidota darba tirgus prognozēšanas sistēma (līdz 2010.g., atbildīgā EM, iesaistīta LM un IZM); Pilnveidota darba tirgus analīžu un prognožu izmantošanas sistēma, lai nodrošinātu izglītības piedāvājumu (līdz 2010.g., atbildīgā IZM, iesaistīta PINTSA);
- nodrošināta neformālā veidā iegūto zināšanu, prasmju un kompetenču atzīšanas sistēmas darbība (līdz 2010.g.);
- nodrošināta 2.iespējas izglītības pieejamību, t.sk., profesionālās izglītības iestādēs;
- nodrošināta karjeras izglītība vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības iestādēs (sākot ar 2010.g., atbildīga IZM).

Kā pamatnostādņu politikas rezultāts tika paredzēts arī politikas rezultāts „Nodrošināta visu līmeņu izglītības starpresoru koordinācija ministriju un sociālo partneru līmenī” ar vienīgo aktivitāti rezultāta sasniegšanai – darbojas PINTSA pamatnostādņu uzdevumu izpildes koordinēšanai.

Laika gaitā programmā tika veikti grozījumi atbilstoši valsts ekonomiskajai situācijai, pārskatot politikas rezultātu sasniegšanas rādītājus, kā arī pagarinot programmas darbības laiku līdz 2013.gadam.

2011.gada maijā tika sagatavots informatīvais ziņojums par pamatnostādņu īstenošanas gaitu 2009.un 2010.gadā (IZM, 2011), kurā tika secināts, ka:

- programmas uzdevumu īstenošanai 2010.gadā finansējums pieaudzis par 41%, salīdzinot ar 2009.gadu;
- Latvijas progress attiecībā uz pieaugušo dalību mūžizglītībā nav pietiekams, lai sasniegtu ES2020 mērķi 15%. Turklāt Latvijas sabiedrība ātri noveco, salīdzinot ar 1990.gadu Latvijā ir par 8.21% mazāk iedzīvotāju vecumā līdz 20 gadiem;
- pašvaldības nevienmērīgi piedalās pieaugušo izglītības nodrošināšanā iedzīvotājiem savā teritorijā. Piemēram, Zemgales reģions ziņo par astoņas reizes lielāku finanšu atbalstu pieaugušo izglītībai no pašvaldības budžeta, nekā Kurzemes reģions;
- vakarskolas piedāvā 2.iespējas izglītību pieaugošajiem, tomēr izglītības iestāžu optimizācijas rezultātā to īpatsvars ir samazinājies straujāk, nekā vispārējās izglītības iestāžu īpatsvars (attiecīgi par 2% un 8%);
- nepieciešams nodrošināt elastīgāku pāreju starp izglītības veidiem un pakāpēm, kā arī informācijas, padomu un individuālo karjeras konsultāciju pieejamību, lai aktīvāk iesaistītu pieaugušos formālajā izglītības procesā;
- ārpus formālās izglītības iegūto zināšanu, prasmju un kompetences atzīšanas sistēmas attīstība ir būtisks elements, kas ietekmē atbalstu sociālajam riskam pakļautajām personām un veicina studiju moduļu sistēmas ieviešanu augstākajā izglītībā.

Kopumā, pamatnostādņēs paredzētie pasākumi atbilst darba devēju prioritātēm, kā arī daudzi no tiem ir iestrādāti turpmāk izstrādātajos un apstiprinātajos politikas plānošanas dokumentos. Tomēr tendence rāda, ka pasākumu īstenošana atpaliek no nospraustajiem mērķiem, atsevišķi pasākumi neiek īstenoti vispār, kā arī reāli veiktās darbības minimālā veidā ietekmē noteikto rezultatīvo rādītāju sasniegšanu.

Darba devēju organizāciju un to apvienību likums

Šī likuma mērķis ir noteikt darba devēju organizāciju tiesisko statusu un sistēmu, kā arī tiesības un pienākumus attiecībā ar arodbiedrībām, valsts un pašvaldību institūcijām. Šīs tiesības ir svarīgi ņemt vērā, arī strādājot ar izglītības un nodarbinātības jautājumiem. Piemēram, darba devēju organizācijām un to apvienībām ir **tiesības**:

- **pieprasīt un saņemt** no valsts un pašvaldību institūcijām savu funkciju veikšanai un mērķu sasniegšanai **nepieciešamo informāciju**, ja normatīvajos aktos nav noteikti ierobežojumi tās izsniegšanai;
- **piedalīties valsts un pašvaldību institūciju izveidoto komisiju, darba grupu un konsultatīvo padomju darbā** un savas kompetences ietvaros **sniegt atzinumus** par risināmajiem jautājumiem;
- **būt klāt un izteikt priekšlikumus valsts un pašvaldību institūciju atklātās sēdēs**, kad tiek izskatīti jautājumi, kas skar darba devēju organizāciju un to apvienību funkcijas.

Tāpat arī tām ir **pienākums** savas kompetences ietvaros **pēc valsts un pašvaldību institūciju pieprasījuma sniegt atzinumus** par normatīvo aktu projektiem, kā arī citiem jautājumiem, kas skar attiecīgo darba devēju organizāciju vai to apvienību funkcijas.

Lai nodrošinātu darba devēju balss dzirdēšanu nacionālā līmenī, **ļoti būtiska ir atbilstošas pārstāvniecības organizēšana, lai paustu vienotu darba devēju viedokli**, un dažādu jautājumu risināšana atbilstošā līmenī. Tieši ar tādu mērķi tika izveidota LDDK 1993.gadā - pārstāvēt Latvijas darba devējus valsts un starptautiskā līmenī, kā arī sarunās ar arodbiedrībām. Vienlaikus (1993.gada 19.oktobrī) MK arī akceptēja koncepciju par trīspusējās sadarbības veidošanas pamatprincipiem un nepieciešamību Latvijā. Attiecīgi 1993. gada 28. decembrī darbu uzsāka Latvijas Trīspusējā darba devēju, valsts un arodbiedrību konsultatīvā padome⁵.

Lai stiprinātu darba devēju pārstāvniecību un trīspusēju sociālo dialogu Latvijas reģionos, LDDK īsteno projektu „LDDK administratīvās kapacitātes stiprināšana reģionos” (Nr. 1DP/1.5.2.2.1./08/IPIA/SIF/002/02)⁶.

Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes nolikums

PINTSA ir Nacionālajai trīspusējās sadarbības padomes (NTSP) institucionālās sistēmas sastāvdaļa. NTSP nacionālā līmenī koordinē un organizē trīspusējo sociālo dialogu starp darba devēju organizācijām, valsts institūcijām un arodbiedrībām, lai saskaņotu šo organizāciju intereses sociālajos un ekonomiskajos jautājumos, tādejādi garantējot sociālo stabilitāti valstī. PINTSA, savukārt, ir izveidota, lai sekmētu valsts, darba devēju un darbinieku (arodbiedrību) organizāciju (turpmāk – dalībpušu) sadarbību cilvēkresursu attīstības, izglītības un nodarbinātības valsts politikas un stratēģijas izstrādes un īstenošanas jomā.

Nolikums nosaka PINTSA uzdevumus, tiesības un darbības organizēšanas kārtību. Lai nodrošinātu pilnvērtīgu PINTSA darbu, jāņem vērā, ka PINTSA ir pilnvarota:

- „izskatīt valsts attīstības plānu, koncepciju, normatīvo aktu projektus izglītības, cilvēkresursu attīstības un nodarbinātības jomā un iesniegt priekšlikumus to pilnveidei;
- **izvērtēt priekšlikumus un sniegt ieteikumus** valsts un citām institūcijām, kas saistītas ar cilvēkresursu attīstību, izglītību un nodarbinātību:

⁵ Saskaņā ar informāciju LDDK un LBAS mājas lapās

⁶ Sīkāka informācija pieejama <http://lddk.lv/index.php?c=255>

- par **valsts budžeta līdzekļu efektīvu izlietojumu** izglītības un cilvēkresursu attīstībai, nodarbinātības veicināšanai;
- par sadarbības līgumiem un projektiem ar Eiropas Savienības un citu valstu institūcijām cilvēkresursu attīstības un nodarbinātības jomā;
- par no valsts budžeta finansēto izglītojamo skaitu profesionālajā izglītībā valstī kopumā un katrā reģionā;
- par izmaiņām profesionālās izglītības iestāžu, mācību un eksaminācijas centru un citu ar profesionālās izglītības īstenošanu saistītu institūciju tīklu struktūrā;
- par profesiju standartu izstrādi un aktualizāciju, par to saistību ar izglītības programmām;
- par karjeras izglītības un profesionālās orientācijas organizāciju;
- par profesionālās tālākizglītības organizāciju mūžizglītības ietvaros;
- koordinēt Reģionālo profesionālās izglītības un nodarbinātības padomju darbību;
- koordinēt Nozaru ekspertu padomju izveidi un darbību;
- veikt citus NTSP un normatīvajos aktos noteiktos uzdevumus, kas attiecas uz profesionālo izglītību, cilvēkresursu attīstību un nodarbinātību.”

Attiecīgi visām pusēm jānodrošina, lai PINTSA regulāro sēžu darba kārtībā parādītos atbilstoši jautājumi, kā arī iesaistītajām pusēm būtu iespējams jautājumus aplūkot konceptuāli, kopīgi vienojoties par vēlamajiem risinājumiem, lai šo viedokli būtu iespējams izmantot turpmākajā nozares politikas plānošanas gaitā.

Saskaņā ar darba devēju pārstāvju novērojumiem par PINTSA darbību 2010.-2011.gadā, tika secināts, ka PINTSA darba kārtībā ir tendence iekļaut daudzus informatīvus jautājumus, savukārt konceptuālas diskusijas, kurās tiktu sniegti reāli PINTSA priekšlikumi izglītības attīstībai un nodarbinātības veicināšanai, ir salīdzinoši ierobežotā skaitā, kā arī šādi jautājumi netiek pietiekami sagatavoti no IZM puses. Attiecīgi, LDDK sagatavoja praktiskus priekšlikumus⁷ PINTSA darba organizēšanas uzlabošanai, tostarp:

- izveidot PINTSA lēmumu, par to izpildi atbildīgo institūciju/personu, izpildes termiņu un izpildes statusa uzskaites reģistru un regulāri ziņot par tā aktualitātēm PINTSA sēdes sākumā (īsa atskaite par notikušajām aktivitātēm saskaņā ar iepriekš pieņemtiem lēmumiem). PINTSA sekretariātam apkopot kopš 2010.gada sākuma pieņemtus PINTSA lēmumus un to izpildi un par to ziņot nākošajā regulārajā PINTSA sēdē 2011.gada 15.jūnijā;
- IZM pārstāvjiem ziņot IZM Vadības apspriedē par PINTSA pieņemtajiem lēmumiem, lai IZM vadība būtu par tiem labi informēta un varētu tos izmantotu savā darbā izglītības politikas veidošanā;
- nodrošināt, ka PINTSA lēmumi ir pieejami arī NTSP;
- nodrošināt visu PINTSA izskatāmo jautājumu labu sagatavošanu, tos strukturējot sekojoši: 1) īsa pamata informācija; 2) līdzziņotāja viedoklis, 3) lēmuma projekts. Uzskatām, ka līdzziņotājs nepieciešams, lai sniegtu ieskatu iesaistīto partneru viedoklī un gūtu visaptverošu informāciju no dažādiem skatupunktiem (piemēram, izskatot koledžu attīstības jautājumu, klāt jābūt Latvijas Koledžu asociācijai ar mērķi komentēt IZM sniegto informāciju);
- tādēļ, ka profesiju standartu projektu izskatīšana ir ļoti neefektīva un, ņemot vērā, ka profesijas standartu projektu apstiprināšana ir formāla procedūra, lūdzam mainīt to izskatīšanas kārtību. IZM pārstāvjiem neturpināt iepazīstināt PINTSA locekļus ar profesiju standartu projektu saturu un izstrādes darba grupu sastāvu tik detalizēti kā līdz šim (tos lasot), bet gan sniegt labāku atbalstu lēmumu pieņemšanai, iepriekš rakstiski sagatavojot lēmumu projektus. Attiecīgi, IZM pārstāvjiem pirms PINTSA sēdes rakstiski sniegt PINTSA

⁷ LDDK 2011.gada 15.aprīļa vēstule Nr. 2-9/97

locekļiem īsu, skaidru rekomendāciju attiecībā uz profesijas standartu apstiprināšanu vai neapstiprināšanu. Piemēram, ja visi ekspertu atzinumi ir pozitīvi, rekomendācijai jābūt balsojumā atbalstīt attiecīgo profesijas standarta projektu. Lūdzam šo formālo profesijas standartu projektu apstiprināšanas procedūru veikt PINTSA sēdes sākumā ierobežotā laikā;

- mazināt informatīvo jautājumu izskatīšanu PINTSA sēdēs, par kuriem nav nepieciešams pieņemt PINTSA lēmumu, tā vietā informatīvos materiālus izsūtīt elektroniski uz PINTSA locekļu elektroniskā pasta adresēm.

Priekšlikumi tika atbalstīti 2011.gada 15.jūnija PINTSA sēdē.

Tāpat arī jāņem vērā, ka PINTSA attiecas uz izglītības un nodarbinātības nozari kopumā pretēji tam, ka tās nosaukumā ietverts tikai „profesionālās izglītības un nodarbinātības”. Nosaukums joprojām nav mainīts „ērtības” dēļ – lai neveiktu papildu grozījumus normatīvajos aktos. Saskaņā ar IZM sniegtu informāciju, nosaukums tiks mainīts vienlaikus ar jaunā Profesionālās izglītības likuma izstrādi.

Koncepcija „Profesionālās izglītības pievilcības paaugstināšana un sociālo partneru līdzdalība profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanā”

Koncepcija tika apstiprināta ar 2009.gada 16.septembra MK rīkojumu Nr.629. Koncepcijas izstrādes mērķis ir noteikt risinājumus pamata problēmjautājumiem profesionālās izglītības politikas īstenošanā un panākt valsts un sociālo partneru vienošanos par attiecīgā problēmjautājuma risinājuma variantu pirms jauna Profesionālās izglītības likumprojekta izstrādes. Koncepcijā ir izvērtēta situācija attiecībā uz profesionālās izglītības un profesionālās kvalifikācijas ieguves pieejamību, izglītības programmu izstrādes kārtību, prasībām vidējās izglītības ieguvei un izglītības turpināšanas iespējām augstākās izglītības pakāpē. Īpaša vērība ir pievērsta profesionālās izglītības ieguves iespēju nodrošināšanai pieaugušajiem un darba devēju un profesionālo organizāciju līdzdalībai profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanā. Koncepcijā piedāvātie problēmu risinājumi attiecas uz principiāli jauniem profesionālās izglītības attīstības virzieniem, kuri paredz būtiskas izmaiņas profesionālās izglītības sistēmā un līdz šim nav bijuši atspoguļoti normatīvajos aktos.

Rīkojumā, ar kuru apstiprināta koncepcija, arī noteikts jauna Profesionālās izglītības likumprojekta izstrādes termiņš (pēc grozījuma, ar kuru tas atlikts uz vēlāku laiku) – 2012.gada 1.augusts. Termiņa atlikšanas iemesls ir – sākumā pabeigt īstenot notiekošās profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas reformas, kā arī īstenot daļu no profesionālās izglītības satura pārstrukturizācijas projekta, lai likumprojekts būtu saskaņā ar projekta sākotnējiem rezultātiem.

Koncepcija piedāvā risinājumus profesionālās izglītības pievilcības paplašināšanai, tostarp:

- **Pilnveidot profesionālās izglītības veidu un programmu iedalījumu**, lai nodrošinātu izglītības procesu mūža garumā un profesionālās izglītības ieguves elastīgumu atbilstoši mainīgām vajadzībām iegūt zināšanas un prasmes un atbilstoši darba tirgus prasībām.
- **Pilnveidot nacionālo kvalifikāciju sistēmu**, piesaistot Latvijas piecu līmeņu profesionālo kvalifikāciju sistēmu Eiropas astoņu līmeņu ietvarstruktūrai, pārredzami norādot kvalifikācijas līmeņu atbilstību saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes ieteikumu par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras izveidošanu mūžizglītbai. Ietvarstruktūras līmeņi ļauj veidot nozarē kvalifikāciju struktūras, kas ietver sākotnējās profesionālās kvalifikācijas (pamatprofesiju kvalifikācijas) un speciālista profesionālās kvalifikācijas (specializāciju kvalifikācijas). Lai noteiktu nozarei nepieciešamās

pamatprofesijas, profesionālās izglītības satura pārstrukturizācijas projekta ievaros tiks veikta nozares procesu izpēte, kompetenču un prasmju analīze. Atbilstoši noteiktajām pamatprofesijām un specializācijām attiecīgi tiks noteiktas sākotnējās profesionālās kvalifikācijas un speciālista profesionālās kvalifikācijas, kā arī attiecīgie pamatprofesiju standarti un specializāciju kvalifikācijas pamatprasības.

- **Veikt profesionālās izglītības iestāžu diferenciaciju.** Lai paaugstinātu profesionālās izglītības iestāžu prestižu un piesaistītu augstas kvalifikācijas pedagogus un uzņēmumu speciālistus, izglītības iestādēm, kuras īsteno ietvarstruktūras **ceturtajam līmenim** atbilstošas profesionālās izglītības programmas, kurām ir izglītības kvalitātes prasībām atbilstošs mācību telpu un materiāli tehniskā aprīkojuma nodrošinājums, mūsdienīgu prasībām atbilstošas dienesta viesnīcas un sporta bāzes, nepieciešams paredzēt atšķirības pedagogu kvalifikācijā un atalgojumā, salīdzinot ar citām profesionālās izglītības iestādēm. Lai līdzsvarotu vispārējās vidējās izglītības un profesionālās vidējās izglītības ieguves nosacījumus, MK rīkojumā atbalstīts 2.variants – izveidot divpakāpju profesionālo izglītību:
 - o 1.pakāpes profesionālās vidējās izglītības ieguves ilgums ir 3 gadi pēc pamatizglītības ieguves. 3.mācību gada noslēgumā audzēkņi kārtro profesionālās kvalifikācijas eksāmenu un saņem 1.pakāpes profesionālo vidējo izglītību un 3.līmeņa profesionālo sākotnējo izglītību apliecināšu dokumentu. 1.pakāpes profesionālās vidējās izglītības programmas apguve nedod tiesības turpināt izglītību augstākās izglītības programmās;
 - o 2.pakāpes profesionālās vidējās izglītības ieguves ilgums ir viens–divi gadi pēc pirmās pakāpes profesionālās vidējās izglītības ieguves vai 4.gadi pēc pamatizglītības ieguves. Programmas apguves noslēgumā audzēkņi kārtro centralizētos eksāmenus vispārīzglītojošajos mācību priekšmetos un profesionālās kvalifikācijas eksāmenu, saņemot dokumentu, kas apliecina 2.pakāpes profesionālās vidējās izglītības un ietvarstruktūras 4.līmenim atbilstošas sākotnējās profesionālās kvalifikācijas iegūvi.
- **Nostiprināt sociālo partneru un profesionālo organizāciju līdzdalību izglītības valsts politikas izstrādē un īstenošanā nacionālā, reģionālā un nozaru līmenī,** tostarp PINTSA pārveidojot par INTSA un izveidojot NEP, kas noteiktu darba tirgus prasības profesionālās izglītības programmu izstrādei, koordinētu komercsabiedrību sadarbību ar izglītības iestādēm profesionālās izglītības programmu īstenošanas jautājumos, arī mācību un kvalifikācijas prakšu organizēšanā, kā arī piedalītos profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanas pasākumos.
- **Noteikt valsts institūciju, sociālo partneru un profesionālo organizāciju līdzdalību un atbildību formālajā un neformālajā izglītībā.** Attiecībā uz izglītības programmu izstrādi, MK rīkojumā apstiprināja šādu modeli:
 - o Izglītības iestāde izstrādā formālās izglītības programmu, ievērojot:
 - 1) sākotnējā profesionālajā izglītībā – MK noteiktu valsts profesionālās izglītības standartu un pamatprofesijas standartu;
 - 2) profesionālās ievirzes izglītībā – MK noteiktu valsts profesionālās ievirzes izglītības standartu;
 - 3) profesionālajā apmācībā – NEP izstrādātas un apakšpadomes saskaņotas attiecīgajai profesijai atbilstošas speciālista kvalifikācijas pamatprasības.

Koncepcija tika izstrādāta sadarbībā ar sociālajiem partneriem un ir sociālo partneru atbalstīta. LDDK ir ieinteresēta, ka turpmākās profesionālās izglītības reformas notiek saskaņā ar koncepcijā paustajām idejām un paredzētajiem pasākumiem.

Ja profesionālās izglītības reforma tiktu īstenota saskaņā ar koncepciju, tas nodrošinātu profesionālās izglītības kvalitātes un pievilcības uzlabošanu, kas savukārt ilgtermiņā nodrošinātu darba devējus ar vidējās kvalifikācijas speciālistiem, pēc kuriem jau šobrīd jūtams trūkums vairākās valstij ekonomiski svarīgās tautsaimniecības nozarēs, it īpaši ražošanas nozarēs.

Profesionālās izglītības iestāžu optimizācijas pamatnostādnes

Pamatnostādnes tika apstiprinātas ar 2010.gada 6.janvāra MK rīkojumu Nr.5 „Par Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādņu 2010.-2015.gadam”, kas vienlaikus arī noteica IZM par atbildīgo institūciju pamatnostādņu īstenošanā un sadarbībā ar pašvaldībām profesionālās izglītības iestāžu nodošanas pašvaldībām organizēšanā, kā arī uzdeva IZM iesniegt informatīvo ziņojumu par profesionālās izglītības iestāžu finansēšanu.

Pamatnostādnes tika izstrādātas saskaņā ar MK 2009.gada 15.septembra sēdes protokollēmumu (prot. Nr.58 3.§) "Ziņojums par izglītības sistēmas strukturālās reformas norisi un plānotajiem pasākumiem tās tālākajai īstenošanai" 5.punktā doto uzdevumu. Tā mērķis - nodrošināt turpmāku profesionālās izglītības sistēmas strukturālo reformu īstenošanu, optimizējot profesionālās izglītības iestāžu skaitu un izvietojumu reģionos, kā arī, veicot to diferenciaciju, izveidot modernu, mūsdienīgu prasībām atbilstošu profesionālās izglītības materiāli tehnisko nodrošinājumu, sekmēt visu veidu resursu efektīvāku izmantošanu, paaugstinot profesionālās izglītības kvalitāti un pieejamību.

Pamatnostādņu apakšmērķi:

1. Pilnveidot sadarbību ar pašvaldībām un nozaru asociācijām, kā arī iesaistīt plānošanas reģionus **sabalansēta skolu tīkla veidošanā attiecīgajā reģionā**, lai valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un plānošanas reģioni, kā arī nozaru asociācijas savstarpēji saskaņotu savu darbību, **optimizējot profesionālās izglītības iestāžu tīklu**, kompleksi plānojot visu veidu izglītības iestāžu tīklu, kā arī piedāvāt risinājumus profesionālās izglītības iestāžu nodošanai pašvaldībām.
2. Izveidot izmaksu ziņā **efektīvu, energoefektīvu un iedzīvotājiem pieejamu profesionālās izglītības iestāžu tīklu**, lai racionāli izmantotu valsts un ārvalstu finanšu instrumentus un profesionālās izglītības iestāžu īpašumus, izveidotu profesionālās izglītības programmu apguvei atbilstošu **modernu un mūsdienīgu materiāli tehnisko bāzi**, sekmējot profesionālās izglītības kvalitāti un atbilstību darba tirgus prasībām.
3. Izstrādāt finansēšanas sistēmu, kas nodrošinātu **vienotu finansēšanas principu** "nauda seko skolēnam" visām izglītības iestādēm, lai stimulētu pašvaldības veikt kompleksu visu veidu izglītības iestāžu darbības plānošanu un skolu tīkla optimizāciju, kā arī sekmēt sadarbību ar nozaru uzņēmumiem, kuri ir ieinteresēti atbalstīt profesionālo izglītību un piedalīties profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijā ar savu līdzfinansējumu.

Pamatnostādnes paredz 14 profesionālās izglītības **kompetences centru** izveidi (ieskaitot Rīgas Tehnisko koledžu), kuriem ir paredzēts nodrošināt kompleksu materiāli tehnisko bāzi, lai sniegtu **iespējas audzēkņiem iegūt profesionālo kvalifikāciju attiecīgās nozares visās pamatprofesijās**. Profesionālās izglītības kompetences centri veiks arī **metodiskās virsvadības un eksaminācijas centru funkcijas attiecīgajā reģionā**. Profesionālās izglītības kompetences centru materiāli tehnisko bāzi ir paredzēts izmantot citu profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu apmācībai darbam ar jaunākajām tehnoloģijām, izmantojot atbilstošus darbagaldus

un iekārtas, kuras nav iespējams nodrošināt katrai izglītības iestādei, kā arī strādājošo kvalifikācijas celšanai un bezdarbnieku pārkvalifikācijai.

Profesionālās izglītības iestādēs ar specializāciju tiks nodrošināta nepieciešamā materiālā bāze profesionālās kvalifikācijas iemaņu apgūšanai pamatprofesijās un profesionālās kvalifikācijas ieguvei pamatprofesiju specializācijās noteiktās izglītības programmās. Profesionālās izglītības iestādēs tiks nodrošināta nepieciešamā materiālā bāze pamatiemaņu apgūšanai vienā vai vairākās profesijās.

7.tabulā attēlots plānotais profesionālās izglītības iestāžu skaita samazinājums un diferenciācija.

7.tabula.

IZM padotības profesionālo izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādņu izpildes plānojums. Avots: MK 2010.gada 6.janvāra rīkojums Nr.5.

Rādītāji	IZM padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu skaits (audzēkņu skaits)	Pašvaldību padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu skaits	Kultūras ministrijas padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu skaits	Labklājības ministrijas padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu skaits	Iekšlietu ministrijas padotībā esošo profesionālās izglītības iestāžu skaits	Privāto profesionālās izglītības iestāžu skaits
Koledžas*	6 (3115)					
Profesionālās izglītības iestādes**	59 (27674)					
Kopā	65 (30789)	5 (1120)	14 (1827)	1 (286)	1 (138)	4 (1023)
Kopā***	90 (35183)					

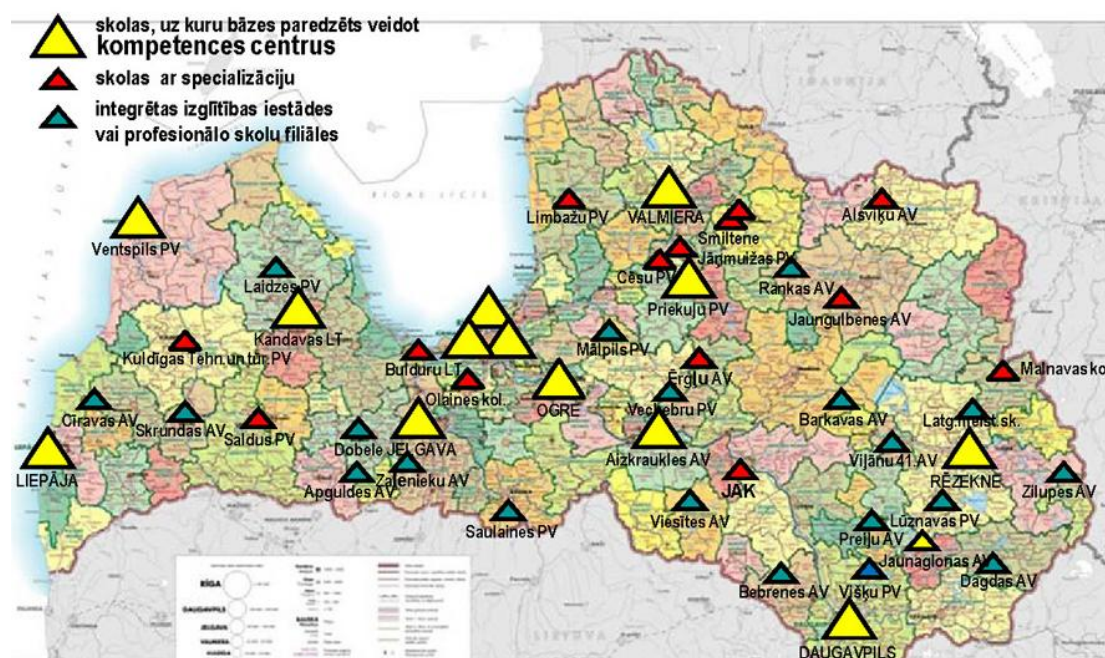
Piezīmes.

1. * Izņemot medicīnas koledžas, kā arī Latvijas Jūras akadēmijas jūrskolu un Liepājas Jūrniecības koledžu, jo šajās izglītības iestādēs apgūstamās specialitātes tiek skatītas atsevišķās programmās.

2. ** Ieskaitot Rīgas Tehniskās universitātes Liepājas filiāles profesionālo vidusskolu un valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Rīgas pārtikas ražotāju vidusskola" un "Bulduru dārzkopības vidusskola".

3. *** Ieskaitot citu ministriju padotībā esošas un privātas profesionālās izglītības iestādes.

Kompetences centri un profesionālās izglītības iestādes

4.attēls. Profesionālās izglītības iestāžu diferenciācija reģionālā griezumā.
Avots: MK 2010.gada 6.janvāra rīkojums Nr.5.

Pamatnostādnes tika izstrādātas sadarbībā ar sociālajiem partneriem. Profesionālo izglītības iestāžu tīkla optimizācijas reforma bija LDDK atbalstīta tādā veidā, kādā tā

tika aprakstīta pamatnostādnēs – izmaksu ziņā efektīvāks skolu tīkls, koncentrējot kvalifikācijas ieguves iespējas attiecīgās tautsaimniecības nozares visās pamatprofesijās vienuviet, veidojot tautsaimniecības nozaru kompetences centrus, iesaisot reformu gaitā un izglītības nodrošinājuma procesā nozaru asociāciju un darba devēju pārstāvjus.

Tomēr darba devēju organizācijas ir saskārušās ar zināmām grūtībām reformu īstenošanas gaitā, kā arī ir radušies apstākļi, kas rada šaubas par mērķtiecīgu reformu virzību atbilstoši visiem pamatnostādņu mērķiem. Tā piemēram, pretēji darba devēju iebildumiem tika izstrādāti MK noteikumi⁸ (skat.tālāk ziņojumā), kas nosaka kritērijus, pēc kādiem profesionālās izglītības iestādēm tiek piešķirts kompetences centra statuss, kas neatspoguļoja pamatnostādnēs aprakstīto mērķi koncentrēt tautsaimniecības nozares pamatprofesijas vienkopus, kas ne tikai taupītu finanšu resursus un ļautu veidot pilnīgāku materiāltehnisko bāzi, bet arī atvieglotu sadarbību ar attiecīgās nozares darba devēju pārstāvjiem. Pretēji tam, MK noteikumos tika iekļauti tādi kritēriji, kas apraksta profesionālās izglītības iestādes izmēru (īstenoto profesionālās izglītības programmu grupu skaits, audzēkņu skaits). Saskaņā ar grozījumiem Profesionālās izglītības likumā, kas paredzēja kompetences centra statusu, un augstākminēto MK noteikumu izstrādi, 3. arodvidusskolai, kas ir svarīga metālapstrādes nozarei, nav iespējas pretendēt uz kompetences centra statusu, jo tā īsteno tikai arodizglītības programmas, nevis vidējās profesionālās izglītības programmas. Tāpat arī Olaines Mehānikas un tehnoloģiju koledža, kas ir svarīga izglītības iestāde ķīmijas un farmācijas nozares darba devējiem darbaspēka nodrošināšanas ziņā, nevar pretendēt uz kompetences centra statusu. Savukārt profesionālās izglītības programmu iespējamā konsolidācija un stratēģiska attīstība ir atstāta uz jauno profesionālās izglītības iestāžu (kas izveidotas profesionālās izglītības iestāžu apvienošanas rezultātā) direktoru atbildībā. Darba devēju pārstāvji ir izteikuši ieinteresētību būt iesaistīti arī jauno profesionālās izglītības iestāžu direktoru atlasē, taču LDDK oficiāla prasība⁹ pagaidām tiek ignorēta no IZM puses.

Informatīvais ziņojums „Par profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību”

Informatīvais ziņojums par profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību tika atkārtoti izsludināts VSS 2011.gada 26.maija sanāksmē. Informatīvo ziņojumu tika uzdots izstrādāt MK rīkojumā, ar kuru tika apstiprinātas IZM Profesionālās izglītības iestāžu tīkla attīstības pamatnostādnes 2010.-2015.gadam.

Informatīvā ziņojuma mērķis ir izvērtēt esošo profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību, sniegt priekšlikumus profesionālās izglītības programmu finansēšanai, nododot profesionālās izglītības iestādes pašvaldībām integrētu izglītības iestāžu izveidei un izvērtēt nepieciešamību veikt grozījumus Ministru kabineta 1999.gada 13.jūlija noteikumos Nr.250 „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”. Tas būtu nepieciešams, jo, uzsākot profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādņu 2010.–2015.gadam īstenošanu, vairākas pašvaldības ir izteikušas vēlēšanos pārņemt profesionālās izglītības iestādes, lai izveidotu integrētas izglītības iestādes, kurās tiek realizētas dažādas vispārīzglītojošās un profesionālās izglītības programmas, kā arī pieaugušo apmācība un tālākizglītība. Tomēr Informatīvajā ziņojumā tiek sniegta rekomendācija pagaidām neveikt grozījumus MK noteikumos par pašvaldību savstarpējiem

⁸ MK 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.148 „Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība”

⁹ LDDK 2011.gada 26.maija vēstule Nr.2-9/120.

norēķiniem, līdz PII tīkla sakārtošanai atbilstoši optimizācijas pamatnostādņēm. Vienlaikus VSS tika izsludināts arī MK rīkojuma projekts Rīkojuma projekts "Grozījums Ministru kabineta 2010.gada 6.janvāra rīkojumā Nr.5 "Par Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādņēm 2010. – 2015.gadam", kas paredz svītrot 2010.gada 6.janvāra MK rīkojuma Nr.5. ar ko tika apstiprinātas PII tīkla optimizācijas pamatnostādnes, 3.2.apakšpunktu, kas paredz izstrādāt grozījumus MK noteikumos par pašvaldību savstarpējiem norēķiniem. Šāda rekomendācija tiek pamatota ar sekojošiem informatīvā ziņojuma secinājumiem:

- PII tīkla optimizācijas process (PII tīkla optimizācija un PII diferenciacija) norit saskaņā ar optimizācijas pamatnostādņēm. Tikai pēc šī procesa beigām jārisina jautājums par profesionālās izglītības iestāžu padotības maiņu;
- šī procesa ietvaros vairākas pašvaldības ir pieņēmušas lēmumu 2010.gadā pārņemt profesionālās izglītības iestādes ar nelielu audzēkņu skaitu savā pakļautībā, lai izveidotu integrētas izglītības iestādes, kurās tiek realizētas dažādas vispārīgā un profesionālās izglītības programmas, kā arī pieaugušo apmācība un tālākizglītība. Lai saņemtu finansējumu integrētas izglītības iestādes izveidei, pašvaldībai ir iespēja pieteikties atklāta konkursa aktivitātei 3.1.3.2. „Atbalsts vispārējās izglītības iestāžu tīkla optimizācijai”;
- pašvaldībām, pārņemot profesionālās izglītības iestādes, pārņemšanas gadā Izglītības un zinātnes ministrija līdz gada beigām no valsts budžeta finansē visas profesionālās izglītības izmaksas iestādei apstiprinātā budžeta ietvaros atbilstoši attiecīgajā gadā atlikušo mēnešu skaitam. Turpmākajos gados no valsts budžeta tiek finansēta pedagogu darba samaksa un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- integrētu izglītības iestāžu izveidošana nodrošina racionālu finanšu resursu izmantošanu un sekmē vienmērīgu pieejamību vispārējai vidējai un profesionālai vidējai izglītībai. Integrēta izglītības iestāde ir vispārējās izglītības iestāde, kura īsteno atsevišķas profesionālās izglītības programmas;
- grozījumi Ministru kabineta 1999.gada 13.jūlija noteikumos Nr.250 „Kārtība, kādā veicami pašvaldību savstarpējie norēķini par izglītības iestāžu vai sociālās aprūpes iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem”, paredzot pašvaldību savstarpējos norēķinus par attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā deklarētajiem izglītojamiem, kuri apmeklē citas pašvaldības profesionālās izglītības iestādes, pašlaik nav jāveic, jo:
 - o integrēta izglītības iestāde ir vispārējās izglītības iestāde, kura īsteno atsevišķas profesionālās izglītības programmas;
 - o noteikumu 21.punkts paredz, ka „pašvaldības pēc vienošanās slēdz savstarpējo norēķinu līgumus par pašvaldību arodizglītības iestādēs esošo audzēkņu mācību procesa nodrošināšanu saskaņā ar pakalpojuma sniedzēja iesniegto attiecīgās pašvaldības domes apstiprināto tāmi”.

Šis lēmums ir saskaņā ar LDDK pausto pozīciju un rakstisko atzinumu¹⁰.

MK 2000.gada 27.jūnija noteikumi Nr.211 „Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu”

Šie noteikumi nosaka valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu - profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības obligāto

¹⁰ LDDK 2010.gada 14.maija atzinums Nr.2-10/17

saturu un minimālās prasības, teorijas un prakses procentuālo attiecību programmās, programmu galvenos uzdevumus un vērtēšanas pamatprincipus un kārtību.

Piemēram, noteikumi nosaka, ka programmas, kuras izglītojamais uzsāk pēc pamatizglītības ieguves, inimālais apjoms ir vismaz 5760 stundu, savukārt programmas, kuras izglītojamais uzsāk pēc vidējās izglītības ieguves - vismaz 2120 stundu (1.5 gadi). Pirms noteikumu grozījumiem 2010.gadā šis apjoms bija noteikts 3120 stundas (2 gadi). Samazinājums bija nepieciešams, lai īstenotu projektu darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.2.1.1.3.apakšaktivitātes „Atbalsts sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošanas kvalitātes uzlabošanai un īstenošanai” otrās projektu iesniegumu atlases ietvaros. Tas paredz profesionālās izglītības programmās apmācīt izglītojamos, kuri jau ir ieguvuši vispārējo vidējo izglītību. Projektam pieejamais Eiropas Sociālā fonda finansējums – 4.5 miljons latu.

Sākotnēji LDDK iebilda pret programmu apjoma samazināšanas attiecināšanu uz visām programmām (MK noteikumos), taču saskaņošanā tika panākts kompromiss. LDDK piekrit programmas apguves stundu skaita samazināšanai tām programmām, kuras apgūst audzēkņi, kas jau ir apguvuši vispārējās izglītības priekšmetus, līdz ar to šos priekšmetus iespējams izņemt no apmācību programmas.

MK 2000.gada 15.augusta noteikumi Nr.276 „Mācību prakses organizēšanas kārtība”

Šie noteikumi nosaka kārtību, kādā organizējama profesionālās izglītības iestāžu izglītojamo mācību prakse uzņēmumā (uzņēmējsabiedrībā), organizācijā, pie amata meistara vai viņam pielīdzinātas personas, kurai ir Latvijas Amatniecības kameras izsniegta atļauja. Prakses vieta var būt arī profesionālās izglītības iestāde, kurā praktikants apgūst profesionālās izglītības programmu.

L

DDK savās pozīcijās ir iebildusi, ka prakses vieta notiek izglītības iestādēs, paužot skaidru nostāju, ka praksei jānotiek īstenā darba vidē. Šo situāciju apgrūtina notiekošās investīcijas profesionālās izglītības iestāžu infrastruktūrā, kas var būt pamatojums tam, kādēļ praktiskā apmācība uz iekārtām varētu notikt profesionālās izglītības iestādēs. Jebkurā gadījumā, profesionālā apmācība jānodrošina saskaņā ar darba tirgus pieprasījumu, tādēļ vēlams darba devēju iesaiste arī apmācību procesā. Iepirktajām iekārtām profesionālās izglītības iestādēs (kompetences centros), savukārt, būtu jābūt pieejamām arī darba devējiem darbinieku mūžizglītības nolūkā.

Tāpat arī LDDK ir paudusi uzskatu, ka regulējums, ka prakses līgums ir jāslēdz 3 pusēm – izglītības iestādei, prakses vietai (uzņēmumam) un apmācāmajam – ir pārāk ierobežojošs un limitē prakses iespējas jauniešiem, kuri dotajā brīdī neapgūst profesionālo izglītību. Šai problēmai tika veltīta valsts prezidenta iniciatīva „Pieredze nākotnei!”¹¹, kuras partnere bija arī LDDK. Iniciatīvas mērķis bija veicināt pirmās darba vietas pieredzes iegūšanas iespējas jauniešiem, lai veicinātu jauniešu nodarbinātību. Šo mērķu sasniegšanai iniciatīvas ietvaros vieni no LDDK piedāvātajiem risinājumiem bija:

- dažādot prakšu organizēšanas iespējas;
- veicināt praktiskās pieredzes kvalitāti un pieejamību izglītības sistēmā:

¹¹ Vairāk informācijas: <http://www.prakse.lv/static/pieredzeNakotnei>,
http://www.president.lv/images/modules/items/Parakstita_vestule.pdf

„Uzskatām, ka pašreizējā mācību prakšu organizēšanas kārtība, kas paredzēta tikai profesionālās izglītības ietvaros un kas nosaka, ka mācību prakses organizēšanā jāpiedalās profesionālās izglītības iestādei, prakses vietai (uzņēmumam) un praktikantam, būtu jāpilnveido, lai sasniegtu iniciatīvas mērķus un radītu iespējas gūt praktisko pieredzi caur mācību praksēm plašākam jauniešu lokam.

Izglītības sistēmā būtu jāparedz elastīgāks prakšu organizēšanas regulējums, rodot iespējas tās organizēt visās izglītības programmās un pēc izglītojamā iniciatīvas. Tādējādi visiem izglītojamiem būtu iespējas pašiem plānot savu profesionālo karjeru, izmēģinot darbu interesējošo nozaru uzņēmumos jau studiju laikā.

Būtu apsveicami arī citi jauninājumi, kas veicinātu praktiskās pieredzes gūšanu caur izglītības procesu, piemēram, mācību vizīšu un ekskursiju organizēšana, uzņēmējdarbības kompetences attīstošas programmas, kā arī sadarbības projekti ar darba devējiem.

Lai nodrošinātu jauniešu vecumā līdz 25 gadiem (tostarp jauniešu, kas nav pabeiguši izglītības iestādi vai kuri ir pabeiguši izglītības iestādi, bet nav varējuši atrast darba vietu) brīvu pieeju prakses vietām, uzskatām, ka **prakšu organizēšanas tiesības jānodrošina ne tikai izglītības iestādēm, bet arī darba devēju organizācijām vai profesionālajām biedrībām, kas deklarējušas savu iesaistīšanos sociālajā dialogā un izglītības un nodarbinātības veicināšanā.** Tas būtu risināms, paredzot, ka trīspusējo prakses līgumu ar prakses vietu (uzņēmumu) un praktikantu drīkst slēgt ne tikai izglītības iestāde, bet arī darba devēju organizācija vai profesionālā biedrība. Tas ļautu darba devēju organizācijām iesaistīties izglītības un praktiskās pieredzes nodrošināšanas procesos vairāk, rūpējoties par savas nozares nākamo darbinieku paaudzes sagatavošanu jau savlaicīgi.

Jāņem vērā, ka profesionālajā izglītībā mācību prakses vietu nodrošināt var atļauties tikai retais uzņēmums – uzņēmumiem praksēs ir jāiegulda savi finanšu, administratīvie un personāla darba laika resursi. Tādējādi darba devēju motivācija iesaistīties prakses vietu nodrošināšanā balstās uz nozares tradīcijām un iespējām. Ir jāņem vērā tas, ka mācību prakse ir profesionālās izglītības programmas daļa, kuras mērķis ir nostiprināt un papildināt praktikanta zināšanas, kā arī pilnveidot viņa profesionālo prasmi atbilstoši konkrētās profesijas prasībām. Tādēļ tāpat kā tiek nodrošināts finansējums profesionālās izglītības mācību programmas īstenošanai izglītības iestādē, **arī darba devējiem ir jānodrošina finansējums mācību prakšu īstenošanai, lai tie varētu veltīt pietiekamu uzmanību un materiāltehisko nodrošinājumu praktikanta apmācībai.**

Lai veicinātu uzņēmumu investīcijas esošo darbinieku un jauniešu kvalifikācijas celšanā, jānodrošina uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaides, uzskatot to par investīcijām uzņēmuma pamatdarbības nodrošināšanā. Jāpievērš uzmanība arī profesionālās izglītības mācību prakšu kvalitātei. Šobrīd Ministru kabineta noteikumi pieļauj mācību praksi organizēt arī izglītības iestādē. **Uzskatām, ka izglītības iestādē audzēknis nevar gūt pietiekamu praktisko pieredzi un ka visas mācību prakses būtu jāīsteno īstā darba vidē. Tāpat arī nedrīkst pieļaut, ka prakšu dokumenti tiek nokārtoti formāli bez īstas praktiskā darba aktivitātes.**¹²

¹² No 2010.gada 22.novembra LDDK vēstules valsts prezidenta kancelejai

Tāpat arī LDDK biedru vidū 2011.gada aprīlī tika aktualizēts jautājums par to, ka, uzņemot audzēkņus profesionālās izglītības iestādēs un, nosūtot viņus uz mācību praksi pie darba devēja, netiek prasīta izziņa par jauniešu veselības stāvokli. Šāds regulējums ieviests līdz ar grozījumu Izglītības likuma 3.pantā stāšanās spēkā, kas nosaka atšķirīgas attieksmes aizliegumu izglītībā.

Tomēr LDDK savā pozīcijā uzsvēra, ka:

„Izziņu par veselības stāvokli iesniegšana ir nepieciešama, lai veicinātu to, ka jaunieši veic regulāru veselības pārbaudi, kā arī nodrošinātu jauniešu, profesionālās izglītības iestādes un darba devēja, kas pieņem jauniešu praksē, informētību par jauniešu veselības stāvokli un attiecīgu nepieciešamo rīcību:

- Katram cilvēkam pašam jāizvērtē sava atbilstība un piemērotība (tajā skaitā veselības stāvoklis) apgūstamajai profesijai un turpmāk veicamajam darbam. Jaunietim savlaicīga informācija par veselības problēmām, kas nākotnē var ierobežot iespējas pilnvērtīgi strādāt izvēlētajā profesijā, ir svarīga, jo tā var veicināt savlaicīgu un apzinātāku izvēli par profesionālo karjeru un turpmākajām mācībām, kā arī parūpēties par savu drošību un izvairīties no veselības problēmu saasinājumiem mācību un darba apstākļos. Piemēram, alerģijas esamība var liegt iespēju strādāt noteiktos amatos ķīmijas un farmācijas, kā arī kokapstrādes nozarēs, savukārt epilepsijas lēkmes iespējamība ir ļoti bīstama darbā ar ražošanas iekārtām.
- Profesionālās izglītības iestādei un darba devējam arodārsta sniegta informācija par jauniešu veselības stāvokli un ar to saistītiem riskiem, jauniešu īpašām vajadzībām ir nepieciešama, lai attiecīgi pieskaņotu mācību un prakses procesu un nodrošinātu drošus mācību un darba apstākļus gan katram audzēknim, gan arī apkārtējiem cilvēkiem. Negadījumu iespējamības risks darba vietā ir ievērojami paaugstināts, kad praktikants vai darbinieks uzsāk darbu un to apgūst, jo viņam nav atbilstošu darba iemaņu un pieredzes.

Izziņu par veselības pārbaudi pieprasīšana neradīs papildu izdevumus ne audzēkņiem, ne valstij, jo bērni vecumā līdz 18 gadiem ir atbrīvoti no pacientu iemaksām par izmeklējumiem ambulatori un dienas stacionārā.

Šāda prasība arī nekādā veidā nav pretrunā ar Izglītības likuma 3.pantu, kas nosaka atšķirīgas attieksmes aizliegumu attiecībā uz tiesībām iegūt izglītību neatkarīgi no dažādiem faktoriem, tostarp veselības stāvokļa. Tieši otrādi – tas nodrošina vienlīdzīgu principu ieviešanu attiecībā uz jauniešiem ar īpašām vajadzībām, lai varētu veikt pasākumus, kas atbilstoši profesionālās izglītības apguves apstākļiem nepieciešami, lai pielāgotu mācību vidi, sekmētu jauniešu ar īpašām vajadzībām iespējas apgūt mācību programmu, tikt nosūtītiem uz tālāko profesionālo apmācību vai kvalifikācijas paaugstināšanu, ciktāl šādi pasākumi neuzliek mācību iestādei nesamērīgu slogu.”¹³

A

Attiecīgi LDDK vērsās pie IZM ar prasību veikt nepieciešamos grozījumus attiecīgos normatīvos aktos, lai paredzētu izziņas par veselības stāvokli pieprasīšanu:

- 1) bērniem un jauniešiem, kas pretendē uz mācībām profesionālās izglītības iestādē profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmā. Attiecīgi lūdzam veikt grozījumus IZM 2007.gada 14.marta kārtībā „Izglītojamo uzņemšanas kārtība profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmās”;
- 2) profesionālās izglītības iestāžu audzēkņiem, kuri pretendē uz prakses vietu pie darba devēja. Attiecīgi lūdzam veikt grozījumus Ministru kabineta 2000.gada noteikumos Nr.276 „Mācību prakses organizēšanas kārtība”.

¹³ No LDDK 2011.gada 26.aprīļa vēstules IZM

Izm ir informējusi LDDK par plānotiem grozījumiem Praksu organizēšanas kārtībā, kurus plānots veikt un apstiprināt MK līdz 2011.gada 1.septembrim.

Mācību prakse ir būtiska profesionālās izglītības mācību programma sastāvdaļa, kas nosaka audzēkņa profesionālo sagatavotību un praktisko iemaņu kvalitāti. Tā kā šobrīd prakses iespējas jauniešiem ir ļoti ierobežotas, darba devēji prakšu nodrošināšanā netiek atbalstīti nekādā veidā, LDDK uzskata, ka normatīvais regulējums ir nepilnīgs un kavē profesionālās izglītības kvalitāti un darba devēju iesaisti tās nodrošināšanā. Tāpat arī, šobrīd normatīvais regulējums paredz mācību praksi tikai profesionālajā izglītībā, kas ierobežo praktiskās pieredzes ieguves iespējas jauniešu grupai, kas uz doto brīdi neapgūst profesionālās izglītības programmu. LDDK uzskata, ka attiecīgi jāpilnveido normatīvais regulējums, lai praktiskās pieredze kļūtu pieejamāka dažādām jauniešu grupām, bet tās ieguves iespējas – elastīgākas.

Izm 2007.gada 14.marta kārtība Nr.15 „Izglītojamo uzņemšanas kārtība profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmās”

LDDK ierosināja Izm grozīt šo kārtību, lai paredzētu izziņu par jauniešu veselības stāvokli pieprasīšanu, pretendējot uz vietu profesionālās izglītības iestādēs. Detalizētu informāciju lūdzu skatīt iepriekš aprakstītajā pie normatīvā akta „Mācību prakses organizēšanas kārtība”.

MK 2010.gada 18.maija noteikumi Nr.461 „Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību”

Profesiju klasifikators ir sistematizēts profesiju (arodu, amatu, specialitāšu) saraksts, kas veidots, lai nodrošinātu starptautiskai praksei atbilstošu darbaspēka uzskaiti un salīdzināšanu. Tas veidots, piemērojot Starptautisko standartizēto profesiju klasifikāciju (ISCO-08).

Klasifikatora lietošana ir obligāta šādās jomās:

- darba tiesiskajās attiecībās un dienesta attiecībās (izņemot militāro dienestu un valsts drošības iestādes), kur jānorāda personas profesija (arods, amats, specialitāte). Tā, piemēram, noslēdzot darba līgumu, jānorāda darbinieka profesija, kas iekļauta Profesiju klasifikatorā;
- informācijas sistēmās, kuras lietojot tiek nodrošināta darbaspēka uzskaiti nepieciešamās informācijas aprīte;
- oficiālās statistikas jomā;
- ar darbaspēku saistītu pētījumu veikšanā;
- Starptautiskās Darba organizācijas noteiktai praksei atbilstošas darbaspēka uzskaites un salīdzināšanas nodrošināšanā;
- ārējā ekonomiskajā sadarbībā;
- izglītības programmu izstrādē un īstenošanā;
- citās jomās, kur nepieciešams lietot apstiprinātus profesiju nosaukumus.

LDDK ir iesaistījies Profesiju klasifikatora aktualizācijā, apkopojot biedru priekšlikumus. Tāpat arī LDDK regulāri pārstāv darba devēju viedokli PINTSA, kurā tiek apstiprināti profesiju standarti pirms to iekļaušanas Profesiju klasifikatorā apstiprināšanai MK.

Šobrīd Profesiju klasifikators nav praktiski izmantojams un lietderīgs darba devēju darbā, tajā trūkst loģiskuma, jo vienkopus ir sajauktas gan izglītības jomas, gan amati. Tāpat arī profesijas standartu apstiprināšanas procedūra šobrīd ir formāla un lielākoties izglītības iestāžu, nevis darba devēju, iniciēta. Līdz ar to, profesijas standartu pienesums profesionālās izglītības kvalitātes veicināšanā un sasaistē ar tautsaimniecības nozarēm ne vienmēr tiek nodrošināts.

LDDK uzskata, ka profesijas standartu izstrādes un apstiprināšanas kārtība būtu jāpārskata un jāvienkāršo, veidojot pamatprofesiju un attiecīgo specialitāšu standartus, vienlaikus paredzot, ka profesiju standarti netiek apstiprināti Ministru kabinetā, bet tos apstiprina ar Izglītības un zinātnes ministrijas rīkojumu un saskaņo ar Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomi. Profesiju izstrādei jānotiek ciešā sadarbībā ar nozaru ekspertu padomēm, kuras 2011.gadā tika izveidotas projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” ietvaros (skat.2.4.apakšodaļu).

MK 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.146 „Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci”

Noteikumi nosaka kārtību, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci, kas atbilst pirmā, otrā vai trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa profesionālajai kompetencei. Noteikumu izstrādei IZM bija izveidojusi darba grupu, kuras darbā piedalījās arī LDDK.

Noteikumi nosaka, ka ārpus formālās izglītības atzīšanu veic akreditēta izglītības iestāde vai eksaminācijas centrs, kam IKVD ir deleģējis veikt šo uzdevumu. Profesionālo kompetenci novērtē profesionālās kvalifikācijas eksāmenā. Lai veiktu kompetences novērtēšanu, persona iesniedz attiecīgajā novērtēšanas institūcijā iesniegumu, kā arī apmaksā profesionālās kvalifikācijas eksāmena izmaksas. Novērtēšanas institūcija vajadzības gadījumā sniedz bezmaksas konsultāciju par eksāmena norisi un attiecīgā profesijas standarta prasībām. Kvalifikācijas eksāmenu novērtēšanas institūcija organizē atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai centralizēto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu norises kārtībai, nodrošinot pretendentiem iespēju profesionālās kvalifikācijas eksāmenu kārtot attiecīgajā izglītības programmā centralizētā profesionālās kvalifikācijas eksāmena ietvaros, kas tiek organizēts tuvākajā laikā.

Projektā plānots aprobēt ārpus formālās izglītības iegūto zināšanu, prasmju un kompetenču novērtēšanas un atzīšanas sistēmu, piesaistot interesentus un veicot 80 atzīšanas procedūras.

Kopumā LDDK šos MK noteikumus uzskata par svarīgu un nepieciešamu normatīvo aktu profesionālo kompetenču novērtēšanā un atzīšanā. Uzskatām, ka ārpus formālās izglītības sistēmas iegūto kompetenču atzīšanas mehānisma iedzīvināšana vienlaikus arī veicinās tādu formālo izglītības sistēmu, kas būtu vērsta uz konkrētu un aprakstāmu mācīšanās rezultātu sasniegšanu¹⁴.

¹⁴ Saskaņā ar LDDK 2010.gada 2.septembra atzinumu

MK 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.148 „Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība”

Noteikumi nosaka kritērijus un kārtību, kādā profesionālās izglītības iestādei piešķir un anulē profesionālās izglītības kompetences centra statusu.

Kritēriji kompetences centra statusa piešķiršanai ir šādi:

- tiek īstenotas ne mazāk kā 10 dažādu veidu akreditētu profesionālās izglītības programmas ne mazāk kā 5 atšķirīgās profesionālās vidējās izglītības programmu grupās;
- jābūt ne mazāk par 700 audzēkņiem Rīgā un ne mazāk par 500 citā administratīvajā teritorijā;
- audzēkņu mācību sasniegumu vidējam vērtējumam pēdējo 2 gadu laikā centralizētajos profesionālās kvalifikācijas eksāmenos jābūt ne zemākam par valsts profesionālās izglītības standartā noteikto optimālo apguves līmeni;
- jāīsteno sadarbība ar darba devēju organizāciju vai to apvienību nacionālā, nozaru vai reģionālā līmenī;
- jābūt iespējams izglītēt citu profesionālās izglītības iestāžu audzēkņus darbam ar jaunākajām tehnoloģijām, kā arī paaugstināt nozarē strādājošo kvalifikāciju un īstenot bezdarbnieku un darba meklētāju apmācību, pārkvalifikāciju un kvalifikācijas paaugstināšanu;
- sadarbībā ar nozares organizācijām un komersantiem jāveic reģionālā vai nozares metodiskā centra, pedagogu tālākizglītības centra un ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanas funkcijas atbilstošajās nozarēs:
 - o jāizstrādā profesionālās izglītības programmu saturu nozares profesijās;
 - o jāveido metodiskas izstrādnes (piemēram, par profesionālo kompetenču satura izstrādi, par audzēkņu sasniegumu vērtēšanu) un jāpublicē profesionālās izglītības iestādes tīmekļa vietnē;
 - o jānodrošina metodiskie pasākumi (piemēram, teorētiskās un praktiskās darbības seminārus pedagogiem un audzēkņiem);
 - o jākoordinē centralizēto profesionālās kvalifikācijas eksāmenu norisi reģiona vai valsts mērogā;
 - o jānodrošina pedagogu tālākizglītības pasākumus (piemēram, pedagogu tālākizglītības kursus, profesionālās pilnveides seminārus, nozares profesionālās meistarības konkursus audzēkņiem un pedagogiem);
 - o jānodrošina ārpus formālās izglītības sistēmas apgūtās profesionālās kompetences novērtēšanu profesionālās kvalifikācijas eksāmenā.

Šo MK noteikumu saskaņošans procesā LDDK izteica vairākus konkrētus ierosinājumus un iebildumus, no kuriem vairums tika ņemti vērā. Tomēr vērā netika ņemts LDDK konceptuāls iebildums par to, ka kompetences centri netiek veidoti konkrētās nozarēs, tādējādi veidojot resursu koncentrāciju pa tematiskiem mācību virzieniem:

„Iebilstam, ka profesionālās izglītības kompetences centru statusa piešķiršana netiek plānota atbilstoši tautsaimniecības nozarēm. Ar 2010.gada 6.janvāra Ministru kabineta rīkojumu Nr.5 apstiprinātās Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādnes 2010.-2015.gadam (turpmāk - pamatnostādnes), kas tika izstrādātas sadarbībā ar sociālajiem partneriem un ir pamats profesionālās izglītības iestāžu diferenciācijas veikšanai, nosaka, ka „Pamatnostādnes paredz 14 profesionālās izglītības kompetences centru izveidi (ieskaitot Rīgas Tehnisko koledžu), kuriem ir paredzēts nodrošināt kompleksu materiāli tehnisko bāzi, lai sniegtu iespējas audzēkņiem iegūt profesionālo

kvalifikāciju **attiecīgās nozares visās pamatprofesijās**". Tāpat arī pamatnostādnes paredz stiprināt sadarbību ar nozaru asociācijām un darba devējiem profesionālās izglītības kvalitātes un pievilcības veicināšanai. Attiecīgi, nepieciešams plānot kompetences centru izveidi Latvijas prioritārajās tautsaimniecības nozarēs, kurās strādājošie uzņēmumi rada augstāko pievienoto vērtību un ieguldījumu iekšzemes kopproduktā un kurās strādājošiem darbiniekiem nepieciešama vidējās profesionālās izglītības kvalifikācija. Šim procesam jānotiek ciešā sadarbībā ar sociālajiem partneriem, nozaru asociācijām un darba devējiem, kā arī jābūt saskaņotiem ar Eiropas Sociālā fonda darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.2.1.1.apakšaktivitātes projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” ietvaros veidotajām nozaru ekspertu padomēm. Lūdzam IZM ņemt vērā pamatnostādnēs noteikto, kā arī skaidrot kompetences centru plānojumu atbilstoši nozarēm un to, kādēļ tas nav ņemts vērā šajā noteikumu projektā.”¹⁵

„Akcentējam Jūsu uzmanību uz to, ka Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādnes 2010.-2015.gadam (turpmāk - pamatnostādnes), kuras ar mērķi veikt profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizāciju paredz kompetences centra statusa izveidi, nosaka, ka kompetences centros paredzēts **„nodrošināt kompleksu materiāli tehnisko bāzi, lai sniegtu iespējas audzēkņiem iegūt profesionālo kvalifikāciju attiecīgās nozares visās pamatprofesijās**. Kaut arī noteikumu projektam būtu jābūt izstrādātam saskaņā ar pamatnostādnēm, tomēr tas paredz kompetences centru izveidi lielākajās profesionālās izglītības iestādēs, kas īsteno plašu izglītības programmu klāstu un kurās ir salīdzinoši labs audzēkņu mācību sasniegumu līmenis, kas nav saskaņā ar mērķi konsolidēt resursus visu ar profesionālo izglītību saistīto funkciju veikšanai attiecīgo nozaru galvenajās izglītības iestādēs. Attiecīgi par kompetences centriem var kļūt tās profesionālās izglītības iestādes, kurām nav paredzēts kļūt par kompetences centriem pamatnostādnēs. **Tādēļ LDDK uzskata, ka noteikumu projekts neizpilda pamatnostādnēs noteikto mērķi.**”¹⁶

Attiecībā uz norādīto īstenoto optimizāciju un programmu konsolidāciju, IZM skaidroja, ka tā tiks īstenota pēc skolu apvienošanas un viena direktora izvēlēšanās, pēc direktora atbildības un saskaņā ar profesionālās izglītības iestāžu izstrādātajām stratēģijām. Jaunizveidoto (apvienoto) profesionālās izglītības iestāžu direktoru amata pretendentu atlases process gan netika organizēts sadarbībā ar darba devējiem, kaut arī LDDK to lūdza IZM oficiālā vēstulē¹⁷.

Tāpat arī, LDDK neatbalstīja, ka kompetences centri var tikt veidoti tikai tajās profesionālās izglītības iestādēs, kuras īsteno 3.kvalifikācijas līmeņa izglītības programmas, jo šis nosacījums uz kompetences centra statusu neļauj pretendēt 3.ardzskolai, kura ir vienīgā profesionālās izglītības iestāde, kas sagatavo konkrētus speciālistus metālapstrādes nozarei, kā arī rada šaubas par koledžu iespējām pretendēt uz kompetences centra statusu pretēji Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādnēs plānotajam, ka Rīgas Tehniskā koledža arī kļūs par kompetences centru:

„Nav izprotams noteikumu projekta 2.1.apakšpunktā ietvertais ierobežojums par to, ka jāīsteno noteikts apjoms profesionālās vidējās izglītības programmu, kas neļauj uz kompetences centra statusu pretendēt tām profesionālās izglītības iestādēm, kas īsteno 2.līmeņa profesionālās kvalifikācijas programmas (piemēram, Rīgas 3.ardzskola). Tāpat arī noteikumu projekta 2.2.apakšpunktā noteiktie kritēriji neļauj

¹⁵ No LDDK 2011.gada 25.janvāra vēstules IZM.

¹⁶ No LDDK 2011.gada 9.februāra vēstules IZM.

¹⁷ LDDK 2011.gada 26.maija vēstule.

veidot kompetences centru profesionālās izglītības iestādēs, kuras veic nozīmīgu darbaspēka izglītošanas funkciju Latvijas prioritārajās tautsaimniecības nozarēs – ķīmijas un farmācijas, kā arī metālapstrādes nozarēs. **Attiecīgi lūdzam IZM skaidrot, kā tiks atbalstītas profesionālās izglītības iestādes, kuras īsteno profesionālās izglītības programmas attiecīgajās nozarēs, reģionālā vai nozares metodiskā centra, pedagogu tālākizglītības centra un ārpus formālās izglītības sistēmas iegūtās profesionālās kompetences novērtēšanas funkciju īstenošanai.**¹⁸

Pēc vairākām diskusijām 2011.gada sākumā par Rīgas Tehniskās koledžas iespējām pretendēt uz kompetences centra statusu, IZM 2011.gada 25.maija PINTSA sēdē visbeidzot prezentēja risinājumu:

„Pamatojoties uz spēkā esošajiem tiesību aktiem, IZM secina, saskaņots ar izglītības un zinātnes ministru R. Broku, ka:

1. Koledžām var tikt piešķirts profesionālās izglītības kompetences centra statuss, izpildot 2011.gada 22.februāra Ministru kabineta noteikumos Nr. 148 „Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība” noteiktos kritērijus;

2. Koledžu struktūrvienībām, kas īsteno profesionālās vidējās izglītības programmas, nevar piešķirt profesionālās izglītības kompetences centra statusu, jo struktūrvienība nav uzskatāma par profesionālās izglītības iestādi Profesionālās izglītības likuma izpratnē.”¹⁹

EM informatīvais ziņojums par prognozēm darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstībai vidējā termiņā

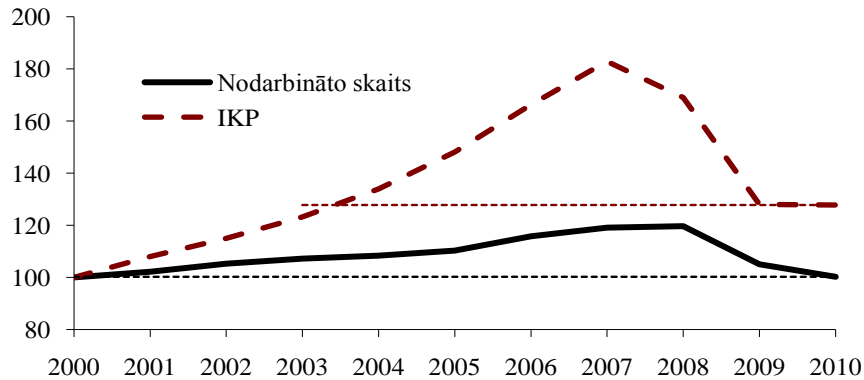
Ekonomikas ministrija regulāri veic darba tirgus attīstības tendences vidējā termiņā. 2011.gadā ir izstrādāts informatīvais ziņojums par darbaspēka pieprasījuma un piedāvājumu vidējā termiņā – līdz 2016.gadam. Prognozes parāda iespējamās darba tirgus attīstības tendences, saglabājoties līdzšinējai darbaspēka sagatavošanas struktūrai. Darba tirgus vidēja termiņa prognozes ir uzskatāmas par **būtisku informācijas avotu izglītības, sociālās un nodarbinātības politikas izstrādātājiem un īstenotājiem**, kuri pieņem vidēja termiņa un ilgtermiņa lēmumus.

Ziņojums sastāv no tautsaimniecības un darba tirgus tendenču raksturojuma, tautsaimniecības attīstības scenāriju apraksta, darba tirgus vidēja termiņa prognozēm, ES darba tirgus tendenču raksturojuma, kopsavilkuma ar priekšlikumiem un pielikuma ar detalizētu informāciju (EM, 2011, 2).

Ziņojumā secināts, ka ekonomiskās lejupslīdes ietekmē notika būtiskas izmaiņas darba tirgū, kā rezultātā samazinājās gan nodarbināto skaits, gan strādājošo darba samaksa. Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, savukārt, nodarbinātības un darba samaksas korekcijas bija mērenas (skat. 5.att.).

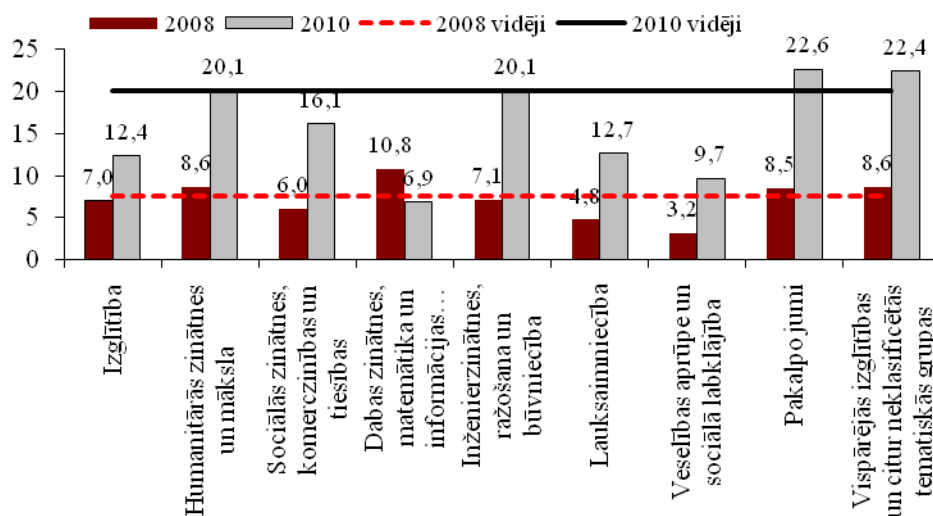
¹⁸ No LDDK 2011.gada 9.februāra vēstules IZM.

¹⁹ No I.Brantes, Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās izglītības un vispārējās izglītības departamenta direktora vietnieces – Profesionālās izglītības nodaļas vadītājas, prezentācijas.

5.attēls. Ekonomiskās krīzes ietekme uz nodarbinātību un izaugsmi (Nodarbināto skaita un IKP izmaiņas, 2000.gads = 100). Avots: EM, 2011, 8.

Vidējais bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo izglītību ir divreiz augstāks nekā ar augstāko izglītību. Zemākais bezdarba līmenis šajā izglītības līmenī ir dabas zinātņu, matemātikas un informācijas tehnoloģiju grupā un veselības aprūpes un sociālās labklājības grupā. Savukārt lielākais bezdarbs ir pakalpojumu tematiskajā grupā, gandrīz tikpat augstā līmenī tas ir iedzīvotājiem ar vispārējo vidējo izglītību. Pēdējā grupa arī ir lielākā absolūtā izteiksmē (EM, 2011, 25) (skat. 6.att.).

6.attēls. Bezdarba līmenis iedzīvotājiem ar vidējo izglītību sadalījumā pa izglītības tematiskajām grupām (%) pret ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem). Avots: EM, 2011, 25.

Nodarbināto skaits vidējā termiņā visvairāk augs eksportspējīgās nozarēs (galvenokārt apstrādes rūpniecība). Pakāpeniski tas augs arī pārējās nozarēs, izņemot sabiedrisko pakalpojumu nozari. Vidējā termiņā visapjomīgākais pieprasījuma pieaugums sagaidāms vidējās kvalifikācijas profesiju grupā, ko pamatā noteiks pieprasījuma pieaugums būvniecības, tirdzniecības, kā arī apstrādes rūpniecības nozarēs. Jāņem vērā, ka būvniecības nozarē tas joprojām būs par ¼ mazāks nekā 2008.gadā.

8.tabula.

Darbaspēka pieprasījuma izmaiņas profesiju grupās, %. Avots: EM, 2011, 36.

	Straujākas izaugsmes scenārijs		Lēnākas izaugsmes scenārijs	
	2016.g. pret 2008.g.	2016.g. pret 2010.g.	2016.g. pret 2008.g.	2016.g. pret 2010.g.
Augstas kvalifikācijas profesijas	-9,0	8,3	-13,1	3,5
tai skaitā:				
Vadītāji	6,8	12,9	0,3	5,9
Vecākie speciālisti	0,5	4,6	-2,9	1,1
Speciālisti	-26,1	9,5	-29,4	4,7
Vidējas kvalifikācijas profesijas:	-5,5	13,1	-11,5	6,6
tai skaitā:				
Iestāžu kalpotāji	17,8	11,0	11,8	5,3
Pakalpojumu darbinieki	7,5	10,2	1,2	3,8
Kvalificēti lauksaimniecības darbinieki	-8,1	6,2	-9,6	4,4
Kvalificēti strādnieki	-21,3	20,7	-28,6	9,5
Iekārtu un mašīnu operatori	-7,8	12,6	-13,2	6,0
Zemas kvalifikācijas profesijas	-7,1	11,2	-12,2	5,1
Kopā	-7,2	10,9	-12,2	4,9

Latvijas iedzīvotāju skaits līdz 2016.gadam turpināsies samazināties. Straujāk kā nekā kopējais iedzīvotāju skaits, samazināsies iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā, galvenokārt – 15-24 gadu vecumā zemās dzimstības dēļ 90.-tajos gados (par 32%, salīdzinot ar 2010.gadu).

Turpināsies tendence palielināties darbaspēka ar augstāko izglītību piedāvājumam, kas ir raksturīga ne tikai Latvijai, bet arī citās ES valstīs. Ja, 2016.gadā salīdzinājumā ar 2010.gadu, kopējais darbaspēka piedāvājums samazināsies par 33,6 tūkst., tad ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību pieaugs par 45,7 tūkst., bet ar vidējo izglītību piedāvājums būs par 73,6 tūkst. Mazāks (EM, 2011, 39).

Lai nodrošinātu darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību un samazinātu strukturālā bezdarba²⁰ risku, ziņojumā tiek sniegti šādi priekšlikumi:

- jāpalielina piedāvājums šādās izglītības jomās:
 - o augstākajā izglītībā – dažādu apstrādes rūpniecības nozaru tehnologi, it īpaši kokapstrādes, jo, pieaugot pieprasījumam, piedāvājums samazinās. Šajā grupā pašlaik nodarbināto skaitā relatīvi liels ir vecāku cilvēku (55-59 gadu vecumā) īpatsvars un vienlaikus samazinās arī studējošo skaits;
 - o profesionālajā vidējā izglītībā – arhitektūras un pilsētplānošanas, kā arī lauksaimniecības izglītības tematiskajā grupā, kur neatbilstībai ir tie paši iemesli kā augšminētā augstākās izglītības grupā;
- nepieciešams palīdzēt pārkvalificēties vai iegūt papildus zināšanas apmēram 10% iedzīvotāju ar augstāko izglītību specialitātēs, kurās turpinās palielināties piedāvājums – sociālo, komerc- un tiesību zinību, veselības aprūpes speciālistiem, kuri nevarēs atrast darbu savā specialitātē. Savukārt pieprasījuma samazinājuma dēļ problēmas var būt būvniecības speciālistiem;

²⁰ Strukturālais bezdarbs var rasties tautsaimniecības strukturālo pārmaiņu ietekmē, kad darba meklētāju prasmes neatbilst pieprasījumam no uzņēmēju puses. Tas atspoguļojas vienlaicīgā darbaspēka trūkumā un augstā bezdarba līmenī.

- profesionālās vidējās izglītības līmenī būs nepieciešams pārkvalificēties apmēram 5% ar būvniecības nozari saistītu speciālistu, kā arī atsevišķu individuālo pakalpojumu speciālistiem;
- pieaugušo mūžizglītības sistēmai ir jāņem vērā jau pašlaik pastāvošās neatbilstības profesiju grupās, t.i., liela daļa iedzīvotāju strādā profesijā, kas nav saistīta ar viņu iegūto izglītību;
- lai mazinātu mazkvalificēta darbaspēka bezdarbu, īpaša uzmanība būtu jāpievērš **jauniešu bezdarba samazināšanai**, sevišķi to jauniešu, kuri neatrodas apmācībā, un nav arī nodarbināti, **atgriežot tos izglītības sistēmā kvalifikācijas un prakses iegūšanai**. Tādējādi uzlabojot viņu izredzes darba tirgū (EM, 2011, 52).

Lai uzlabotu darba tirgus piedāvājumu, tiek sniegti šādi priekšlikumi:

- ņemot vērā, ka liela nozīme darbaspēka piedāvājuma uzlabošanai ir **sagatavoto speciālistu kompetenču un prasmju kvalitātei**, jāveicina **darba devēju aktīva līdzdalība** piedāvājuma izglītības kvalitātes pilnveidošanā – **praksu vietu veidošanā**, līdzdarbošanās izglītības **programmu izstrādē un pilnveidošanā**, kā arī aktīvās darba tirgus politikas pasākumu izstrādē un īstenošanā;
- lai veicinātu jauniešu nodarbinātību, nepieciešams pastiprināti izglītēt skolēnus un studentus par **darba tirgus un karjeras jautājumiem**;
- jāveido **starpdisciplināras izglītības/studiju programmas**, turklāt pastiprinot uzsvāru uz **uzņēmējspēju attīstīšanu**;
- nepieciešams attīstīt **1.līmeņa profesionālo augstāko izglītību** (koledžas) (saīsināts apmācību laiks, ietaupīti valsts un privātie līdzekļi);
- **jāpilnveido apmācību atbilstība darba tirgus prasībām** – jāapsver iespēja pilnveidot (mainīt) pašreizējo darbaspēka apmācību plānošanas sistēmu, pārskatot līdzšinējo īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģiju un apmācību virzienu noteikšanas kārtību, lai tiktu ņemtas vērā **vidēja darba tirgus prognozes**, kā arī vidēja un ilgtermiņa tautsaimniecības attīstības mērķi.

LDDK atbalsta informatīvajā ziņojumā uzsvērto par nepieciešamību veicināt profesionālās izglītības kvalitāti un pievilcīgumu ciešā sadarbībā ar darba devējiem, lai nodrošinātu tautsaimniecības nozares ar kvalificēta darbaspēka pietiekamību. Tomēr, ņemot vērā, ka informatīvais ziņojums paredz darbaspēka pārpalikumu līdz 2016.gadam, LDDK vēlas redzēt arī EM skatījumu uz to, kā veicināt tautsaimniecības attīstību un darba vietu rašanos, lai ar augstākminēto pasākumu izpildi varētu nodrošināt sabalansētu nodarbinātību.

2.4. Būtiskākie Eiropas Savienības profesionālo izglītību nosakošie normatīvie akti, politikas plānošanas dokumenti un pozīcijas

Kopenhāgenas process

Kopenhāgenas procesa tika aizsākts 2002.gadā, kad par profesionālo izglītību atbildīgie ministri no ES, ES kandidātvalstīm un no EBTZ-EEZ parakstīja Kopenhāgenas deklarāciju. Kopenhāgenas procesa mērķis ir veicināt profesionālās izglītības un apmācības (vocational education and training) kvalitāti, sadarbojoties 33 valstu valdībām un sociālajiem partneriem.

Kopenhāgenas deklarācija

Parakstot Kopenhāgenas deklarāciju, ministri piekrita konkrētām kopīgām prioritātēm un stratēģijām, lai veicinātu savstarpēju profesionālo izglītības sistēmu uzticamību, caurspīdīgumu un saprotamību, kā arī profesionālās izglītības kvalifikāciju atzīstamību, lai veicinātu mobilitāti un mūžizglītības pieejamību. Deklarācijas pamatā ir aicinājums veicināt Eiropas valstu sadarbību profesionālajā izglītībā:

- tajā stiprinot Eiropas dimensiju;
- veicinot caurspīdīgumu, informēšanas un konsultāciju sistēmas;
- atzīstot kompetences un kvalifikācijas, ieskaitot ārpus formālā un neformālā izglītībā gūtās;
- veicinot sadarbību kvalitātes nodrošināšanā (Kopenhāgenas deklarācija, 2002).

Pamatojoties uz Kopenhāgenas procesa mērķiem, Eiropadome vienojās par konkrētiem politiskiem rezultātiem, kas būtu jāsasniedz:

- ārpus formālās un neformālās izglītības identificēšanas un atzīšanas principiem;
- sadarboties, lai kopīgi izveidotu ietvaru profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanai;
- kopīgu ietvaru profesionālās izglītības kvalifikāciju un kompetenču caurspīdīguma veicināšanai – EUROPASS²¹;
- rezolūciju par informācijas sniegšanu, konsultēšanu, karjeras atbalstu mūžizglītībā.

Māstrihtas komunikē

2004.gadā Māstrihtā notika ministru tikšanās, kurā tika izvērtēta līdzšinējie Kopenhāgenas procesa sasniegumi un atzīts, ka ir sasniegts ievērojams progress. Prioritātes turpmākajam posmam noteica Māstrihtas komunikē:

- ieviest kopīgi apstiprinātus instrumentus, veicināt to atpazīstamību;
- veicināt valsts un privātas investīcijas, tostarp veicinot ieinteresētību piedalīties apmācībās ar nodokļu politikas mehānismiem un, izmantojot ES fondu līdzekļus;
- ņemt vērā vajadzības, kas ir cilvēkiem ar zemām prasmēm, vecākiem strādniekiem, skolu agri pametušajiem, migrantiem, personām ar kustību traucējumiem, bezdarbniekiem;
- izveidot atvērtākas, elastīgākas un individuālākas mācību metodes un mācību ceļus;
- stiprināt profesionālās izglītības nodrošinājuma plānošanu, dažādas sadarbību iespējas, kā arī veicināt iespējami ātru izglītības vajadzību apzināšanu;
- veicināt labākas pedagoģiskās metodes un mācību vidi gan skolās, gan prakses vietās;
- veicināt profesionālās izglītības pedagogu kompetenču attīstību (Māstrihtas komunikē, 2004).

Līdz ar to, Kopenhāgenas procesa 2.posms ir raksturīgs ar to, ka tajā notika darbs pie konkrētiem Eiropas rīkiem, kas palīdzēja sasniegt Kopenhāgenas procesa mērķus, piemēram, ECVET, EQAVET un Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrādes un ieviešanas.

Eiropas Kvalifikāciju ietvarstruktūras mērķis ir izveidot Eiropas kvalifikāciju līmeņu „tulkošanas” sistēmu. Tās galvenais elements ir 8 izglītības līmeņu apraksts, kas nosaka to, kas audzēkņiem katrā no līmeņiem būtu jāzin. Šāda sistēma atvieglo Eiropas iedzīvotāju kompetenču novērtēšanu un salīdzināšanu un ir noderīga

²¹ Vairāk par EUROPASS latviski: www.europass.lv

kvalifikāciju atzīšanai gan izglītības sistēmā, gan darba tirgū. Savukārt ECVET mērķis ir novērtēt audzēkņu sasniegumus līdzšinējā mācību procesā, kas veicinātu mūžizglītību, mobilitāti un mācību ceļu elastīgumu.

Briges komunikē

Par profesionālo izglītību atbildīgie ministri apstiprināja Briges komunikē 2010.gada 7.decembrī. Tajā tiek piedāvāta vīzija par modern un pievilcīgu profesionālās izglītības un apmācības sistēmu, kas nodrošina:

- maksimāli pieejamu mūžizglītības sistēmu, lai iedzīvotājiem būtu iespējas mācīties jebkurā dzīves brīdī, kā arī veidot savus mācību ceļus iespējami atvērti un elastīgi;
- vairāk iespējas iegūt starptautisku mācību pieredzi, lai veicinātu valodu zināšanas, pašpārlicinātību par sevi, spēju piemēroties;
- augstākas kvalitātes mācību kursus, nodrošinot īstās prasmes konkrētām darba vietām;
- lielāku cilvēku ar īpašām vajadzībām iekļaušanu;
- radošāku, inovatīvāku un uzņēmējspējas attīstošāku domāšanu.

Briges komunikē paredz darbības plānu 2011.-2014.gadam, lai veicinātu konkrētus sasniegumus nacionālā līmenī un atbalstītu šīs aktivitātes Eiropas līmenī. Attiecīgi Briges komunikē aicina dalībvalstis:

- pārdomāt ieviestos motivējošos mehānismus, definētās tiesības un pienākumus, lai veicinātu lielāku iedzīvotāju dalību apmācībās;
- ieviest 2009.gada rekomendācijas attiecībā uz kvalitātes nodrošināšanu profesionālajā izglītībā²²;
- veicināt profesionālo skolu attīstību, tajā iesaistot pašvaldības;
- ieviest internacionalizācijas stratēģijas, lai paplašinātu mobilitātes iespējas;
- palielināt sadarbību ar biznesu, lai nodrošinātu, ka apmācība ir aktuāla. Piemēram, nodrošinot iespējas skolotājiem iegūt praktisku apmācību uzņēmumos;
- izveidot un īstenot komunikācijas stratēģijas, lai sabiedrībai darītu zināmus ieguvumus no profesionālās izglītības.

LDDK atbalsta Kopenhāgenas procesa mērķus un definētās prioritātes un aicina IZM ņemt to vērā, vadot profesionālās izglītības reformu procesu Latvijā.

CEFEFOP pētījums „Prasmju pieprasījums un piedāvājums Eiropā līdz 2020.gadam”

Pētījumā tiek prognozēts, ka Eiropā vidējās kvalifikācijas darba vietu skaits paliks gandrīz nemainīgs – aptuveni 50% no visām darba vietām, vislielākais pieprasījuma pieaugums būs vērojams augstākas kvalifikācijas darba vietās – no 29% 2009.gadā līdz 35% 2020.gadā, savukārt kritums – zemas kvalifikācijas darba vietās – attiecīgi no 20 līdz 15%. Visievērojamāk darba vietu skaits samazināsies primārajās nozarēs, būvniecībā, lauksaimniecībā un ražošanā, savukārt pakalpojumu nozarēs būs vērojams darba vietu pieaugums par 4% līdz 2020.gadam. Zemas kvalifikācijas darba vietu īpatsvara samazināšanos var skaidrot ar tehnoloģisko attīstību, kā arī ar to, ka ES vairs nevar konkurēt ar attīstības valstīm darbaspēka izmaksu ziņā.

²² (a) dalībvalstīs izveidot kvalitātes nodrošināšanas ietvaru saskaņā ar EQAVET rekomendācijām, (b) līdz 2015.gadam izveidot nacionāla līmeņa kvalitātes nodrošināšanas ietvaru profesionālās izglītības nodrošinātājiem, kas arī attiecas uz apmācībā darba vietā un kas būtu saskaņā ar EQAVET ietvaru (Bruges komunikē, 2010, 7-8).

Ārvalstu investoru padomes ziņojums par duālu arodizglītības un apmācības sistēmu

2009.gadā FICIL ir izstrādājusi pozīciju par duālo arodizglītību un apmācības sistēmu Latvijā, kurā pauž skaidru viedokli, kas uzskata, ka duālās profesionālās apmācības sistēmas ieviešana Latvijā ievērojami uzlabotu profesionālās izglītības pievilcību, kvalitāti, popularitāti, kā arī attiecīgi – vidējās kvalifikācijas darbaspēka pieejamību Latvijā, kas savukārt pozitīvi ietekmētu Latvijas kā investoriem pievilcīgas valsts statusu. FICIL iesaka Latvijā ieviest duālo profesionālās apmācības sistēmu pēc Vācijas un Šveices parauga, kā arī sola savu atbalstu nepieciešamās papildu informācijas un kontaktinformācijas atrašanā, partneru meklēšanā.

Tāpat arī, FICIL sniedz šādas rekomendācijas:

- paredzēt skaidrāku uzņēmēju dalību arodizglītības un apmācības sniegšanā IZM koncepta ietvaros;
- izstrādāt arodizglītības un apmācības institūciju, valsts iestāžu un uzņēmumu sadarbības sistēmu;
- izstrādāt kritērijus uzņēmumu dalībai duālajā arodizglītības un apmācības sistēmā;
- izstrādāt plānus/instrumentus uzņēmumu motivēšanai piedalīties duālajā arodizglītības un apmācības sistēmā, piemēram, noteikt nodokļu atvieglojumus;
- nodrošināt plašas iespējas pārejai no uz skolām balstītas sistēmas uz duālu arodizglītības un apmācības sistēmu, kā arī iespējas pārejai no arodizglītības un apmācības uz augstāko izglītību (šis jautājums kā problēma, kam nepieciešams risinājums, ir minēts IZM koncepcijā „Profesionālās izglītības pievilcības paaugstināšana un sociālo partneru līdzdalība profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanā”);
- apkopot informāciju par uzņēmumiem, kā arī amatniecības un tirdzniecības kamerām; industrijas asociācijām; lauksaimniekiem; juristiem, notāriem; neatkarīgiem grāmatvežiem un nodokļu konsultantiem, ārstiem, zobārstiem, veterinārārstiem, farmaceitiem, u.c. kas būtu gatavi piedalīties duālajā arodizglītības un apmācības sistēmā;
- iesaistīt arodizglītības un apmācības sistēmā industrijas, amatniecības kameru un industriju asociāciju pārstāvjus;
- īstenot Latvijā duālās arodizglītības un apmācības sistēmas pilotprojektu.

FICIL pozīcija daudzos jautājumos sakrīt ar LDDK pozīciju. Tādēļ būtu lietderīgi turpmākajā darbā rast sadarbības iespējas un izmantot FICIL atbalstu, lai virzītu profesionālās izglītības reformu gaitu atbilstoši darba devēju interesēm.

Eiropas Komisijas paziņojums „Jauns stimuls Eiropas sadarbībai profesionālās izglītības un apmācības jomā, lai atbalstītu stratēģiju *Eiropa 2020*”

Šajā paziņojumā Eiropas Komisija prezentē savu skatījumu par profesionālo izglītību nākotnē *Eiropa 2020* stratēģijas kontekstā.

Profesionālo izglītību vidēji izvēlas 50% skolēnu. Tai jābūt modernizētai, lai tā kļūtu par pievilcīgu un prioritāru skolēnu izvēlēs un lai tā nodrošinātu jauniešus ar nepieciešamām prasmēm, lai atrastu piemērotu darbu, savukārt pieaugušiem dotu iespēju savas prasmes papildināt jebkurā brīdī. Daži no piedāvātajiem veidiem, kā profesionālajai izglītībai dot “jaunu stimulu”:

- nodrošināt elastīgu un atvērtu pieeju profesionālajām kvalifikācijām jebkurā dzīves brīdī;

- veicināt mobilitāti, lai padarītu vieglākas iespējas gūt pieredzi ārvalstīs vai arī citā tautsaimniecības nozarē;
- nodrošināt iespējami augstāku kvalitāti profesionālajā izglītībā un apmācībā;
- nodrošināt lielākas iespējas cilvēkiem ar īpašām vajadzībām;
- veicināt radošu, inovatīvu un uzņēmējspējas attīstošu domāšanu.

Paziņojums arī apraksta turpmāko rīcību profesionālās izglītības jomā: “Turpmākie 10 gadi būs rīcības laiks, sākot ar ES kopīgo atsauces instrumentu (EKS, *ECVET*, *Europass* un *EQAVET*) ātru īstenošanu. Dalībvalstīm ir galvenā loma partnerībā ar sociālajiem partneriem un visos līmeņos iesaistot reģionālās un vietējās iestādes, profesionālās izglītības sniedzējus, skolotājus un pasniedzējus, kā arī audzēkņus. Eiropas līmenī pastāvošās speciālistu grupas, piemēram, ģenerāldirektori profesionālās izglītības jomā (*DGVT*) un profesionālās izglītības padomdevēju komiteja (*ACVT*), kā arī attiecīgās ES programmas tiks izmantotas, lai atbalstītu to darbību izstrādi un īstenošanu, par kurām jau panākta vienošanās. Turklāt saskaņā ar stratēģiju *Eiropa 2020* sociālajiem partneriem Eiropas līmenī jāizstrādā savas iniciatīvas, lai atbalstītu PIA pievilcīgumu (Eiropas Komisija, 2010, 13).”

BusinessEurope pozīcijas

BusinessEurope²³ pārstāv 41 nacionālas darba devēju organizācijas no 35 valstīm. Attiecībā uz prasmju attīstību, BusinessEurope atzīst, ka tā ir kritiski svarīga, lai risinātu vairākus izaicinājumus Eiropas turpmākajai attīstībai. Turpmāka konkurētspējas saglabāšana ir atkarīga no tā, cik Eiropa būs spējīga veicināt inovācijas, kas savukārt balstās prasmju attīstībā. Tāpat arī cilvēku darbaspējas vecumā samazinājums paaugstina nepieciešamību pēc augstākas produktivitātes. Prasmju attīstība ir pamats tam, lai veiksmīgi pārietu uz resursefektīvu, ar zemu oglekļa emisiju un augstākas pievienotas vērtības ekonomiku. Tomēr jau šobrīd Eiropai ir raksturīgas lielas prasmju neatbilstības, kā arī kvalificēta darbaspēka trūkums, kas nopietni kavē ekonomisko attīstību. Tādēļ BusinessEurope prioritāte ir darba tirgus vajadzībām atbilstošā un izglītības un apmācības sistēmas veicināšana, tostarp veicinot sadarbību starp izglītības iestādēm un uzņēmumiem. BusinessEurope kā Eiropas sociālais pārstāvis iesaistās ES izglītības politikas veidošanā, tostarp kopējo rīku izglītības sistēmu caurspīdīguma un mobilitātes veicināšanai izveidē un popularizēšanā. BusinessEurope ir iesaistīti gan Boloņas procesā (attiecībā uz augstāko izglītību), gan Kopenhāgenas procesā (attiecībā uz profesionālo izglītību), lai veicinātu nodarbinātību un veicinātu kvalitatīvas profesionālās izglītības un apmācības pieejamību.

2.5. Projekts „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana”

2010.gadā ir uzsākts projekts „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana”, kurš paredz profesionālās izglītības satura reformu, projekta rezultāti būtiski ietekmēs turpmāko profesionālās izglītības attīstību un normatīvo regulējumu²⁴.

Projekta galvenais partneris jeb koordinators ir VIAA, pārējie sadarbības partneri – LDDK, LBAS, VISC, IKVD.

²³ Vairāk par BusinessEurope: <http://www.besnesseurope.eu/content/default.asp?PageID=582>

²⁴ Balstoties uz pirmajiem projekta rezultātiem, līdz 2012.gada augusta beigām plānots izstrādāt jaunu Profesionālās izglītības likumu.

Projekta mērķis ir veicināt pastāvīgi strādājošas, kvalitatīvas un nozaru attīstības vajadzībām atbilstošas profesionālās izglītības satura nodrošināšanas sistēmas izveidošanu un ilgtspēju.

Projekts ir balstīts uz iepriekšēja projekta ((līguma Nr. 2005/0001/VPD1//ESF/PIAA/05/NP/3.2.6.1./0001/0001/0154) „Vienotas metodikas izstrāde profesionālās izglītības kvalitātes paaugstināšanai un sociālo partneru iesaistei un izglītošanai”) rezultātiem – izstrādām metodikām par vienotu sistēmu profesionālās izglītības pievilcības veicināšanai un sociālo partneru iesaistei profesionālajā izglītībā²⁵.

Projekta ietvaros plānots panākt:

- nacionālās kvalifikāciju sistēmas pilnveidi, izveidojot nozaru profesionālo kvalifikāciju struktūru;
- profesionālās izglītības satura uzlabošanu un piemērošanu tautsaimniecības nozaru izpētes rezultātiem un vajadzībām;
- profesionālās izglītības iesaistīto pušu sadarbības pilnveidi;
- pārskatīt profesiju standartus un aktualizēt specializāciju pamatprasības;
- izveidot ārpus formālās izglītības iegūto prasmju atzīšanas sistēmu;
- veicināt profesionālās izglītības pārstrukturizāciju.

Projekta uzdevumi:

1. Nodrošinot darba devēju, darba ņēmēju un profesionālās izglītības iesaistīto institūciju trīspusējā sadarbībā:
 - Izveidot 10 Nozaru ekspertu padomes (turpmāk NEP);
 - Izstrādāt NEP darbības nolikumu – ar to nodrošinot ilgtermiņa NEP darbību un iesaisti izglītības procesos (visos līmeņos);
 - Veikt nozaru izpēti 12 nozarēm izglītības vajadzībām;
 - Noteikt darba tirgus prasības un nozaru pamatprofesijas, saistītas profesijas un specializācijas.
2. Nosakot pamatprofesijas, saistītās profesijas un specializācijas:
 - Izstrādāt nozares kvalifikācijas struktūru, atbilstoši Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras (EKI) 8 līmeņiem;
 - Izstrādāt vai pilnveidot profesiju standartus (kopā 80);
3. Pārstrukturēt profesionālās izglītības un tālākizglītības programmas, pielietojot moduļu pieeju (kopā 55 programmas);
4. Pilnveidot profesionālās kvalifikācijas eksāmenu saturu un norisi (kopā 30);
5. Piedalīties personu atlasē ārpus formālās izglītības iegūto zināšanu, prasmju un kompetenču novērtēšanas un atzīšanas aprobācijai (kopā 80);
6. Piedalīties e-datu bāzes izstrādes procesā.

Projekta ieviešanas periods: no 2010.gada 01.decembra līdz 2013.gada 30.novembrim.

Projekta aktivitātes, kas ir uzsāktas un paveiktas 2011.gadā, attēlotas 9.tabulā.

²⁵ Metodikas pieejamas: <http://visc.gov.lv/saturs/profizgl/metmat.shtml>

9.tabula. Profesionālās izglītība satura pārstrukturizācijas projekta aktivitātes 2011.gadā. Avots: LDDK mājas lapa.

Proj.aktīv.nr	Projekta aktivitātes 2011	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris
1.	Nozaru izpēte												
	Nozaru apstiprināšana PINTSA												
	Iepirkums Nozaru izpētes pētījums					07.04.2011. Izsludināts iepirkums				Pētījums			
2.	Nozaru ekspertu padomju (NEP) izveide												
	Semināri nozaru pārstāvjiem												
	NEP sekretariātu izveide												
	NEP izveide												
	NEP izglītojošie semināri												
3.	Pamatprofesiju standartu izstrāde												
4.	Profesionālās izglītības programmu izstrāde												
5.	Kvalifikācijas eksāmenu saturs izstrāde												
6.	Ārpus formālās izglītības atziņas sistēmas aprobācija												
7.	E-vide												
	Datu bāzes izstrāde un uzturēšana												

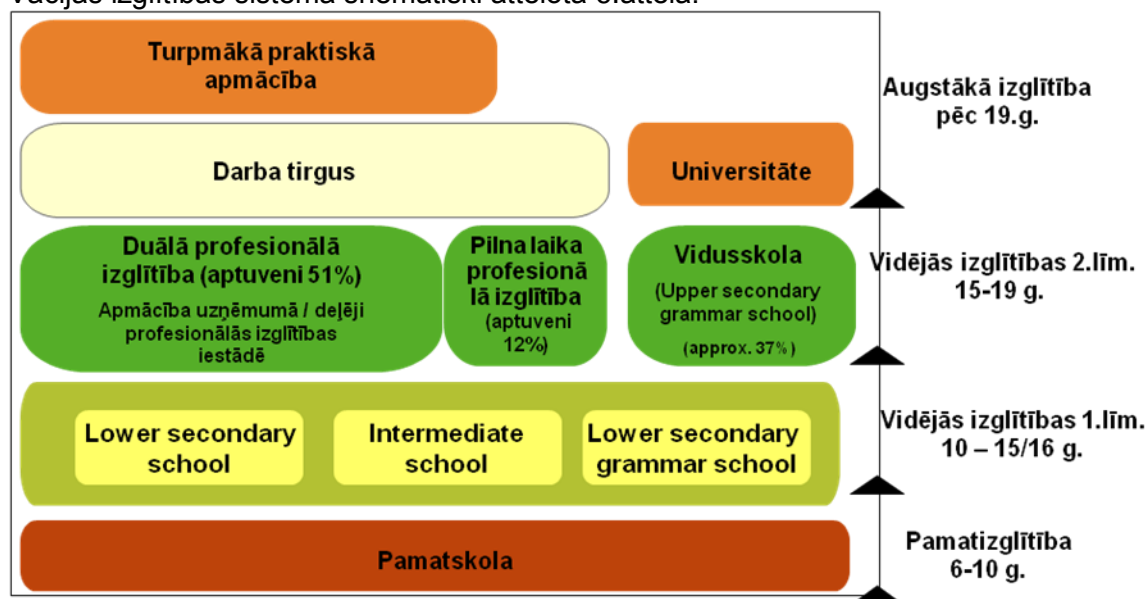
- 12 nozares (apstiprinātas PINTSA), katrai projekta rezultātā tiks izveidota profesionālo kvalifikāciju stuktūra;
- Darbs pie 12 Nozares ekspertu padomju (NEP) izveides (ir notikušas pirmās 6 nozaru NEP tikšanās);
- Darbs pie 10 nozaru konsultantu darba devēju saturs jautājumos un ekspertu piesaistes (ir piesaistīti 9 nozaru konsultanti darba devēju saturs jautājumos, notiek darbs pie 3 nozaru konsultantu piesaistes);
- Darbs pie Nozares ekspertes nolikuma (NEP nolikuma) izstrādes;
- Darbs pie Nozaru izpētes nolikuma izstrādes un saskaņošanas ar nozarēm;
- Nozares izpētes iepirkuma izsludināšana;
- Dalība Nozaru izpētes iepirkuma komisijā un pētnieku grupas atlase;
- Nozaru izpēte 8 nozarēm;
- Pilotprojektā izveide un īstenošana - Profesiju standartu izstrāde vai aktualizēšana (kopā 10 nozaru definētam un trīspusēji saskaņotām profesijām)
- Darbs pie Profesiju standartu izstrādes nolikuma moderatoriem un ekspertiem izveides un izsludināšanas;
- Darbs pie Profesionālās izglītības programmu izstrāde un kvalifikācijas eksāmenu saturs izstrādes nolikuma izsveides;
- Sadarbība ar Nozares profesionālajām organizācijām un to pārstāvjiem;
- Sadarbība ar lielākajiem uzņēmumiem Nozarēs;
- Veidot un uzturēt Nozaru ekspertu datu bāzi;
- Nodrošināt projekta ilglaicību.

Projekta rezultātiem būs liela nozīme un paliekoša ietekme uz profesionālās izglītības saturs reformām. Tā kā projekts paredz izveidot strukturētu sistēmu, kādā profesionālās izglītības pilnveidē var līdzdarboties darba devēji, ir būtiski saglabāt, ka šī sistēma, kuras pamatā ir NEP, projektā būtu pietiekami svarīgs elements, lai projekta rezultāti būtu NEP līdzveidoti un lai NEP darbs un iesaiste tiktu nodrošināta jau tagad visos profesionālās izglītības procesos arī ārpus projekta pamata aktivitātēm, piemēram, profesijas standartu apstiprināšanā un citu jautājumu risināšanā PINTSA. Tikai tādā veidā ir iespējams nodrošināt NEP ilgspēju arī pēc

projekta pabeigšanas. Paredzams, ka ja nozaru darba devēji varēs novērtēt NEP pozitīvo ietekmi uz profesionālo izglītību, tie varētu atbalstīt turpmāko NEP darbību pēc projekta beigām. Tāpat arī, ja tiktu izveidotas pietiekami stipras un patstāvīgas NEP, tās varētu piesaistīt finansējumu savai turpmākajai darbībai arī pašas. Tomēr sākuma posmā, lai notiktu NEP attīstība, nepieciešams atbalsts no projekta koordinatora un partneru puses.

2.6. Vācijas profesionālās izglītības sistēmas analīze

Vācijas izglītības sistēma shematiski attēlota 6.attēlā:

6.attēls. Vācijas izglītības sistēmas shematisks attēlojums. Avots: Dr. Markus Th. Eickhoff, 2011, tulkojums.

Duālālajai profesionālās izglītības sistēmai raksturīgs²⁶ ir tas, ka atbildība par to tiek dalīta starp valsti un darba devējiem, mācību vieta – uzņēmums un profesionālās izglītības iestāde. Savu mācību vietu audzēkņi izvēlas pēc uzņēmuma, kurā viņi vēlētos strādāt. Ja jaunieši konkursa kārtībā uzņem duālajā profesionālajā izglītībā, viņš/ viņa uzsāk praksi uzņēmumā, kur viņu apmāca sertificēts prakses vadītājs (prakses vadītāji tiek īpaši apmācīti), mācības notiek īstenā darba vidē, jaunieši saņem stipendiju. Daļu no prakses un stipendijas izmaksām sedz valsts, taču lielāko daļu – paši uzņēmumi. 1-2 dienas nedēļā jaunieši pavada profesionālās izglītības iestādēs, kur apgūst teoretiskus un vispārīglītojošus priekšmetus. Teorētiskā mācību programma tiek pieskaņota uzņēmuma vajadzībām un profesijai, kuru jaunieši apgūst. Tā kā profesionālās izglītības iestādēs notiek tikai teorētiskā apmācība, tās netiek aprīkotas ar dārgām iekārtām. Vienīgais dārgākais aprīkojums – interaktīvās tāfeles, līdz ar to valstij kopumā profesionālā izglītība izmaksā lētāk nekā salīdzinoši citās valstīs, kur regulāri tiek pirktas un atjaunotas iekārtas profesionālās izglītības iestādēs. Mazāki uzņēmumi, savukārt, apvienojas kamerās, kurām ir savi profesionālās izglītības centri, kuros notiek praktiskā audzēkņu apmācība. Tas tiek darīts, jo mazākiem uzņēmumiem nav pieejamas tik dažādas un tādā skaitā iekārtas, kāds nepieciešams kvalitatīvai audzēkņu apmācībai. Līdz ar to uzņēmumi izvēlas maksāt nodevu tos apvienojošai kamerai profesionālās izglītības centra izveidošanai un uzturēšanai.

²⁶ Informācija ņemta no gūtās pieredzes CEDEFOP organizētā studiju vizītē Vācijā, Ķelnē, 2011.gada 3.-8.aprīlī.

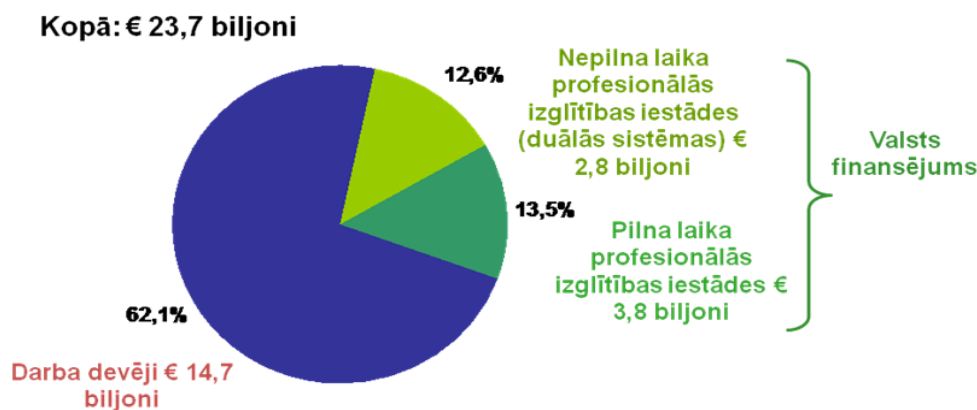
Tie jaunieši, kas konkursa kārtībā netiek uzņemti duālajā profesionālās izglītības sistēmā, var labāk sagatavoties pilna laika profesionālās izglītības iestādēs (apmācības notiek tikai speciālās profesionālās izglītības iestādēs vai nodarbinātības valsts aģentūrā) un atkārtoti varētu pretendēt uz duālo profesionālās izglītības sistēmu.

Duālā profesionālās izglītības sistēma Vācijā ir ļoti populāra – tajā mācās 51% no visiem jauniešiem, jo duālās sistēmas absolvēšana garantē labas prasmes un darba vietu. Tikai 37% izvēlas vispārīzglītojošo izglītību vidusskolās, lai turpinātu studijas universitātē.

Galvenās duālās profesionālās izglītības priekšrocības, ieguvumi audzēkņiem un darba devējiem:

- Nodrošina prasmes nodarbinātībai;
- Dod iespēju būt nodarbinātam uzreiz pēc apmācību beigām;
- Nodrošina uzņēmumus ar cilvēkresursiem (par spīti nevēlamajām demogrāfiskajām tendencēm);
- Samazina uzņēmumu darbinieku sagatavošanas izmaksas;
- Darba devēji var paši ietekmēt profesionālās izglītības saturu, pieskaņojot to darba tirgus prasībām;
- Audzēkņi iegūst darba tirgum atbilstošas prasmes, kas nodrošina labas izredzes darba tirgū;
- Audzēkņiem tiek nodrošināta motivējoša vide mācīties, uzņēmumiem – ieguldīt savu nākotnes darbinieku profesionālajā attīstībā;
- Privātais sektors iegulda ievērojamus finanšu līdzekļus sistēmas uzturēšanai, līdz ar to valstij ir mazāki izdevumi par cilvēkresursu sagatavošanu;
- Sistēmas ilgtspēja, publiskā privātā partnerība un gatavība investēt sistēmas darbībā jebkuros ekonomikas apstākļos.

Zemāk (7.att.) attēlota informācija par duālās profesionālās izglītības sistēmas finansējumu Vācijā.

7.attēls. Vācijas izglītības sistēmas finansējuma shematisks attēlojums. Avots: Dr. Markus Th. Eickhoff, 2011, tulkojums.

Duālā profesionālās izglītības sistēma ir efektīvākais veids, kā tuvināt profesionālo izglītību darba tirgus vajadzībām, attiecīgi nodrošinot apmācības kvalitāti, aktualitāti un pievilcību. Ieguvēji ir gan audzēkņi, kas kļūst par kvalificētu darbinieku stabilā darbavietā, gan darba devēji, kas ilgtermiņā nodrošina uzņēmumu ar kvalificēta darbaspēku, ietaupot darbinieku meklēšanas izmaksas, gan valsts – efektīvākas profesionālās izglītības dēļ, kas valstij izmaksā lētāk un kas dod lielāku pienesumu tautsaimniecības attīstībā.

Lai nodrošinātu tautsaimniecību ar nepieciešamajiem vidējās kvalifikācijas speciālistiem vidējā termiņā, Latvijai būtu vēlams pārņemt duālās sistēmas elementus, piemēram, attiecībā uz ciešo sadarbību ar darba devējiem un darba devēju pasūtījuma realizēšanu profesionālajā izglītībā. Atsevišķās nozarēs būtu iespējams (un vēlams) īstenot duālās profesionālās izglītības sistēmas pilotprojektus. 2011.gada sākumā Vācijas vēstniecība Latvijā rīkoja diskusijas par profesionālās izglītības attīstību Latvijā un iespējamo sadarbību ar Vāciju, kurās piedalījās Izglītības un zinātnes ministrijas un nozaru asociāciju pārstāvji. Diskusiju laikā vairākas asociācijas izrādīja interesi par duālās profesionālās izglītības sistēmas pilotprojektiem, piemēram, metālapstrādes, būvniecības, transporta un loģistikas nozaru asociācijas. Nozaru asociācijas arī izrādīja interesi par ciešāku sadarbību ar Vāciju un labās prakses profesionālajā izglītībā pārņemšanas iespējām.

3. Secinājumi un rekomendācijas

Profesionālā izglītība ieņem nozīmīgu lomu prasmju attīstībā Latvijā. Turpmākajos gados vidējā termiņā, lai nodrošinātu turpmāku Latvijas tautsaimniecības eksportspējīgo nozaru izaugsmi, Latvijā būs vērojams pastiprināts pieprasījums pēc vidējās profesionālās izglītības un koledžas līmeņa izglītības beidzējiem. Lai nodrošinātu prasmju kvalitāti un aktualitāti darba tirgū, būtiski ir nodrošināt **profesionālās izglītības kvalitāti un pievilcīgumu**. Veicot normatīvo aktu, politikas plānošanas dokumentu, ieinteresētu organizāciju, tostarp darba devēju, pozīciju, īstenoto projektu un starptautiskas pieredzes analīzi, veicami šādi secinājumi un izdarāmas šādas rekomendācijas augstākminētā mērķa sasniegšanai:

- Politikas plānošanas dokumenti profesionālās izglītības jomā izstrādāti kvalitatīvi, sadarbībā ar sociālajiem partneriem, līdz ar to reformu īstenošanai politikas plānošanas dokumentos aprakstītajā formā ir dots sociālo partneru atbalsts. **Reformu gaitā būtiski pieturēties pie mērķiem un pasākumiem, kas aprakstīti apstiprinātajos politikas plānošanas dokumentos. Ja kāds no pasākumiem reformu īstenošanas gaitā kaut kādu iemeslu dēļ tiek mainīts (detaljas, apraksts, sākotnējā ideja), tas ir jāizdiskutē ar sociālajiem partneriem un par to kopīgi jāvienojas.**

- Politikas plānošanas dokumentu izstrādē un reformu plānošanā un īstenošanā **jāņem vērā ES politikas pamatnostādnes**. Tas veicinās Latvijas profesionālās izglītības starptautisku konkurentsphēju un tuvinās labākajai starptautiskajai praksei.

- Latvijas ekonomiskā izaugsme vidējā termiņā balstīsies uz eksportspējīgo nozaru izaugsmes un darba ražīguma pieauguma, attiecīgi pastiprināsies pieprasījums pēc profesionālās izglītības beidzējiem. Savukārt demogrāfiskās situācijas dēļ Latvijā strauji samazinās jauniešu skaits (arī īpatsvars), ir samazinājies audzēkņu skaits profesionālajā izglītībā un ekonomiskās lejupslīdes dēļ neparasti daudz (3.daļa) vidusskolu absolventu neturpina studijas. Lai nodrošinātu nozares ar nepieciešamo darbaspēku vidējā termiņā, kā arī lai jauniešiem, kas neiegūst nekādu izglītību, nodrošinātu kvalifikāciju un darba iespējas, **strauji jāveicina profesionālās izglītības pievilcīgums, jādažādo profesionālās izglītības piedāvājums** (piem., īsās programmas tiem, kas jau ieguvuši vidējo vispārējo izglītību, vai kuriem nepieciešams apgūt specifiskus priekšmetus), **jārod iespējas iesaistīt profesionālās izglītības programmās jaunieši bez kvalifikācijas, kā arī jānodrošina iespējas papildināt savas prasmes profesionālajā izglītībā pieaugušajiem.**

- Lai veicinātu profesionālās izglītības pievilcīgumu, jāturpina iesāktās reformas attiecībā uz profesionālās izglītības iestāžu tīkla sakārtošanu un materiāltehniskās bāzes atjaunošanu, kā arī jāīsteno satura reforma. Visbūtiskākais profesionālās izglītības satura reformā ir panākt, ka **profesionālās izglītība ir aktuāla un atbilstoša darba tirgus prasībām**, tādēļ ir nepieciešamas veidot jaunus un efektīvākus veidus sadarbībai ar darba devējiem:

- o nepieciešams **stiprināt un attīstīt, paplašināt Nozaru ekspertu padomju darbību**;
- o nepieciešams regulāri **informēt** darba devēju organizācijas par aktualitātēm profesionālās izglītības reformu gaitā, kā arī **iesaistīt tās reformu īstenošanā**, piemēram, veidojot profesionālās izglītības iestāžu attīstības stratēģijas, atlasot jaunizveidoto iestāžu direktorus, iepērkot materiāltehnisko nodrošinājumu un (piln)veidojot mācību saturu. Tas būtu jādara gan nacionālā līmenī – sadarbībā ar PINTSA, LDDK un nozaru darba devēju organizācijām, gan reģionālā – diskusiju organizēšanā iesaistot LDDK sociālā dialoga reģionālos koordinātorus un viņu izveidotās sadarbības platformas;

- nepieciešams **stiprināt PINTSA ietekmi** nacionālās politikas izglītības un nodarbinātības jomā plānošanā, izskatot nozīmīgākus jautājumus (ne mazāk nozīmīgus par PINTSA nolikumā noteikto PINTSA kompetenci), veidojot sagatavotākas un kvalitatīvākas diskusijas un nodrošinot pieņemto lēmumu reālu ieviešanu dzīvē;
- nepieciešams īstenot **Duālās sistēmas pilotprojektus**. To būtu iespējams darīt jaunizveidotajos kompetences centros, tiem organizējot sadarbību ar attiecīgo nozaru darba devējiem, lai izveidotu duālās apmācības prakses vietas audzēkņiem. Tādējādi arī tiktu nodrošināta kompetences centru prestiža veicināšana un tam paredzēto papildu funkciju reāla izmantošana un attīstīšana;
- nepieciešams veidot **stimulus darba devējiem nodrošināt mācību prakses** (atbalstot prakses izdevumu segšanu) un **iesaistīties un ieguldīt profesionālās izglītības kvalitātes veicināšanā** (piemēram, ar nodokļu atvieglojumu palīdzību), kā arī **nodrošināt darbiniekiem mūžizglītības iespējas** profesionālās izglītības iestādēs (kompetences centros).

- Projekta „Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” īstenošanā liela nozīme jāpievērš **NEP darbības kvalitātei un patstāvīgai attīstībai**. Projekta rezultātiem jābūt NEP līdzveidotiem, tāpat arī jānodrošina, ka NEP paplašina savas aktivitātes jau tagad, iesaistot tos arī citos profesionālās izglītības procesos, piemēram, profesijas standartu apstiprināšanā un citu jautājumu risināšanā PINTSA. Tikai tādā veidā ir iespējams nodrošināt **NEP ilgtspēju** arī pēc projekta pabeigšanas. Paredzams, ka ja nozaru darba devēji varēs novērtēt NEP pozitīvo ietekmi uz profesionālo izglītību, tie varētu atbalstīt turpmāko NEP darbību pēc projekta beigām. Tāpat arī, ja tiktu izveidotas pietiekami stipras un patstāvīgas NEP, tās varētu piesaistīt finansējumu savai turpmākajai darbībai arī pašas. NEP izveides sākuma posmā – projekta laikā - lai notiktu NEP attīstība, nepieciešams atbalsts no projekta koordinatora un partneru puses, lai NEP aktivitātes tiktu nevis ierobežotas, limitējot tās uz projekta rezultatīvajiem rādītājiem, bet gan veicinātas, lai sasniegtu projekta kvalitatīvos mērķus. NEP kvalitatīvai darbībai būs pozitīva ietekme ne tikai uz nozaru, bet arī reģionālo attīstību.

- Lai pilnveidotu esošo normatīvo bāzi profesionālajā izglītībā, nepieciešams izstrādāt grozījumus vairākos normatīvajos aktos. Steidzamāk izdarāmajiem grozījumiem būtu jāparedz, ka:

- profesionālās izglītības kompetences centri var tikt veidoti arī tajās attiecīgām nozarēm svarīgās (darba devēju organizāciju apstiprinātās) profesionālās izglītības iestādēs, kas īsteno 2.un 4.kvalifikācijas mācību programmas;
- pirms audzēkņu uzņemšanas profesionālās izglītības iestādēs un mācību praksē, audzēkņiem ir jāiziet obligāta veselības pārbaude un jāiesniedz izziņa par veselības stāvokli attiecīgi izglītības iestādei vai darba devējam, kas nodrošina prakses vietu;
- mācību prakses var īstenot tikai īsteno darba vidē un nepieciešamību iesniegt izziņas par veselības stāvokli.

Tāpat arī būtu jāpilnveido mācību prakšu organizēšanas kārtība, lai padarītu to elastīgāku un pieejamāku dažādām jauniešu grupām.

Visveidzot, jau tagad jāuzsāk darbs pie Profesionālās izglītības likumprojekta izstrādes, organizējot diskusijas ar sadarbības partneriem par diskutabliem jautājumiem, lai vienotos par kopīgu pozīciju un sasniegtu kopīgu izpratni par dažādiem jautājumiem. Tik svarīgam likumprojektam noteikti nevajadzētu būt izstrādātam sasteigti, pēdējā brīdī pirms noteiktā termiņa, bet gan tam būtu jābūt sociālo partneru pilnīgi atbalstītam.

Visbeidzot, profesionālās izglītības attīstība Latvijā jāskata kopsakarībā ar pārējo izglītības līmeņu un tipu attīstību. Visiem izglītības līmeņiem un tipiem būtu jābūt

pietiekami elastīgiem, atvērtiem un saprotamiem, lai tiktu nodrošinātas vieglas pārejas no viena uz otru un, attiecīgi, elastīgi mācību un studiju ceļi. Tas veicinātu gan izglītības iespēju pieejamību, gan izglītības sistēmas spēju ātrāk pielāgoties izmaiņām tautsaimniecībā, gan arī citiem izaicinājumiem, piemēram, demogrāfiskai situācijai un tehnoloģiskai attīstībai.

4. Izmantoto avotu saraksts

Publikācijas, normatīvie akti, politikas plānošanas dokumenti

- Akadēmiskās informācijas centrs, 2011. Ziņojuma projekts „Latvijas izglītības sistēmas attiecināšana pret Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru mūžizglītībai un Eiropas augstākās izglītības telpas kvalifikāciju ietvarstruktūru”. Pieejams: http://nki-latvija.lv/wp-content/uploads/2011/05/EKI-zinojums-melnraksts_gala.pdf
- Ārvalstu investoru padome Latvijā, 2009. Ziņojums par duālu arodizglītības un apmācības sistēmu, 22.05.2009. Pieejams: http://www.ficil.lv/faili/5_dualas%20sistemas%20prof.izglitiba.pdf
- Avīze „Dienas bizness”, 2011.gada 14.jūnija izdevums, 15.lp.
- Eickhoff, Markus, Handwerkskammer zu Köln, April 2011. The Vocational Training System in the Federal Republic of Germany and the Role of the Chambers. Prezentācija.
- Eiropas Komisija, 2010. Jauns stimuls Eiropas sadarbībai profesionālās izglītības un apmācības jomā, lai atbalstītu stratēģiju *Eiropa 2020*. Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Briselē, 9.6.2010 COM(2010) 296 galīgā redakcija. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0296:FIN:LV:PDF>
- EM, 2011. Informatīvais ziņojums par prognozēm darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstībai vidējā termiņā.
- Eurydice, 2010. Organisation of the education system in Latvia 2009/2010. Pieejams: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/LV_LV.pdf
- IZM, 2007. Izglītības un zinātnes ministrija, 2007. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.-2013.gadam. Pieejamas: <http://izm.izm.gov.lv/normativie-akti/politikas-planosana/1016.html>
- IZM, 2007. Izglītības un zinātnes ministrijas 2007.gada 14.marta kārtība Nr.15 „Izglītojamo uzņemšanas kārtība profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmās”. Pieejama: <http://izm.izm.gov.lv/nozares-politika/izglitiba/profesionala-izglitiba/audzekni/647.html>
- IZM, 2007. Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.-2013.gadam. Pieejamas: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2169>
- IZM, 2009. Konceptija „Profesionālās izglītības pievilcības paaugstināšana un sociālo partneru līdzdalība profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanā”. Pieejama: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3163>
- IZM, 2010. Informatīvais ziņojums „Par profesionālās izglītības programmu finansēšanas kārtību”. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40174908>
- IZM, 2010. Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādnes 2010.-2015.gadam. Pieejamas: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3277>
- IZM, 2011. Faktu lapa par profesionālo izglītību. Pieejama: http://izm.izm.gov.lv/upload_file/faktu_lapas/IZM%20faktu%20lapas_profesionala-izglitiba.pdf
- IZM, 2011. Informatīvais ziņojums "Mūžizglītības politikas pamatnostādņu 2007.-2013.gadam īstenošanas gaitu 2009. un 2010.gadā. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2169>

- IZM, 2011. Informatīvais ziņojums „Mūžizglītības politikas pamatnostādņu 2007.-2013.gadam īstenošanas gaita 2009. un 2010.gadā”. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2663>
- Kopenhāģenas deklarācija, 2002.
Pieejama http://ec.europa.eu/education/pdf/doc125_en.pdf
- Markus Th. Eickhoff, 2011. The Vocational Training System in the Federal Republic of Germany and the Role of the Chambers. Prezentācija.
- Māstrihtas komunikē, 2004. Pieejams: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/maastricht_en.pdf
- MK, 2000. Ministru kabineta 2000.gada 15.augusta noteikumi Nr.276 „Mācību prakses organizēšanas kārtība”. Pieejami: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=9853>
- MK, 2000. Ministru kabineta 2000.gada 27.jūnija noteikumi Nr.211 „Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu”. Pieejami: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=8533>
- MK, 2000. Ministru kabineta 2000.gada 27.jūnija noteikumi Nr.211 „Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu”. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=8533>
- MK, 2010. Ministru kabineta 2010.gada 18.maija noteikumi Nr.461 „Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību”. Pieejams: <http://lm.gov.lv/text/80>
- MK, 2010. Ministru kabineta 2010.gada 6.janvāra rīkojums Nr.5 “Par Profesionālās izglītības iestāžu tīkla optimizācijas pamatnostādņem 2010.-2015.gadam”. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=203373>
- MK, 2011. Ministru kabineta 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.146 „Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci”. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=226788>
- MK, 2011. Ministru kabineta 2011.gada 22.februāra noteikumi Nr.148 „Profesionālās izglītības kompetences centra statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība”. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=226688>
- NTSP, 2008. Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes nolikums.
Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/mp/vaditas-padomes/ntsp/>
- Saeima, 1998. Izglītības likums.
Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>
- Saeima, 1999. Darba devēju organizāciju un to apvienību likums. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=24467>
- Saeima, 1999. Profesionālās izglītības likums.
Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=20244>
- Saeima, 1999. Vispārējās izglītības likums.
Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=20243>

Mājas lapas

- Biedrības „Jauniešu konsultācijas” projekts www.prakse.lv
- BusinessEurope mājas lapa www.buinesseuropa.eu
- CEDEFOP mājas lapa www.cedefop.europa.eu/
- Eiropas Profesionālās izglītības un apmācības kvalitātes nodrošināšanas mājas lapa www.eqavet.eu
- Ekonomikas ministrijas mājas lapa www.em.gov.lv
- ES mājas lapa www.europa.eu
- Izglītības un zinātnes ministrijas mājas lapa www.izm.gov.lv
- Labklājības ministrijas mājas lapa www.lm.gov.lv

- Latvijas Bankas blogs www.makroekonomika.lv
- LDDK mājas lapa www.ddd.lv
- Ministru kabineta mājas lapa www.mk.gov.lv
- Valsts prezidenta mājas lapa www.president.lv
- VISC mājas lapa www.visc.gov.lv